Ազգ
AZG
armenian newspaper
Յուլիս 6. 1991.
Շաբաթ
Եօրեայ թերթ.
Ա տարի. թիւ 41
գինը՝ 30 կ.
հասցէն՝ Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47
հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

Բռնությունները շարունակվում են

Սարսափահար գյուղացիներն ապաստանում են Ստեփանակերտում

Հուլիսն Արցախի համար սկսվեց նոր բռնություններով: Օմոնի եւ ներքին զորքերի ստորաբաժանումները մարզի տարբեր շրջանների գյուղերում մեծ թվով դեսանտներ են իջեցնում, միաժամանակ ուղղաթիռներից կրակով սանձելով անտառները, հայ բնակիչների այնտեղ պատսպարվելու փորձերը ձախողելու համար: Տագնապալի լուրեր են գալիս բոլոր կողմերից. Գանձասարից, Հաքերից, Առաջաձորից, Մարտակերտի մյուս գյուղերից, Մարտունու շրջանից: Հուլիսի 4-ին, զինված խմբերը մտել են Մարտունու շրջանի Ննգի գյուղը՝ անձնագրերը ստուգել եւ գնացել: Նրանց անմիջապես հաջորդեց մի նոր խմբավորում, որը նույն կերպ ստուգելով հեռացել է գյուղից: Հուլիսի 5-ին, առավոտյան ժամը 5-ին, մտել է երրորդ խմբավորումը եւ սկսել բռնությունները ու թալանը:

Խուժանի մասնված ննգեցիները փախել են Ստեփանակերտ եւ խռնվել մարզկոմի շենքի առաջ, փշալարերով շրջափակված, այսպես կոչված, փակ գոտուց ներս: Զորքը դաս կազմած սաղավարտներով, վահաններով եւ ավտոմատներով կանգնած էր կանանց եւ երեխաների դեմ, որոնք հուսահատ ճիչերով բռունցքները խփում էին վահաններին եւ ողբում: ■

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հուլիսի 4-ին, գրեթե յոթ տասնամյակ հետո, Հայաստանում կրկին ծնունդ առավ Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը, օրինականորեն գրանցվելով Հայաստանի կառավարության կողմից: Ստորեւ այդ առթիվ արված հայտարարությունը (այս մասին ավելի մանրամասն 3-րդ էջում):

Հայ քաղաքական մտքի պատմության մեջ միշտ առկա է եղել ռամկավարական (ժողովրդավարական) եւ ազատական (լիբերալ) մտածողությունը: Ինչպես արեւմտահայ, այնպես էլ արեւելահայ իրականության մեջ մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը գործել են այդ մտածողությամբ եւ գաղափարներով հայ կուսակցություններ, ինչպես՝ Արմենական, Հայ Սահմանադիր Ռամկավար եւ Հայ Ժողովրդական կուսակցությունները:

Խորհրդային 70-ամյա ամբողջատիրությունը փորձել էր մեկընդմիշտ արմատախիլ անել հայ ժողովրդի լավագույն զավակների մտքին, գրչին ու բազկին հոգեհարազատ այդ գաղափարախոսությունը՝ ստիպելով 1923-ին ինքնալուծարվելու եւ հեռանալու Հայրենիքից: Բայց դա նրան չհաջողվեց:

Արտերկրում, շնորհիվ 1921 թ. հոկտեմբերի 1-ին Պոլսում հիմնադրված Ռամկավար Ազատական կուսակցության հետեւողական վարքագծի՝ ազատության, օրինակարգայնության ու դեմոկրատիայի սկզբունքները վառ մնացին հայության սրտում:

Արցախյան շարժումն ու Հայաստանում ժողովրդավարական ուժերի հաղթանակը ճանապարհ են հարթում դեպի բազմակարծություն ու բազմակուսակցություն՝ վավերացված կուսակցությունների մասին օրենքով:

Ելնելով ազգային խորհրդարանի գոյացումից, անկախության գործընթացի [illegible], հողի սեփականաշնորհումից ու [illegible] բախտորոշ այլ իրողություններից՝ հայտարարում ենք Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության ծնունդը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում:

Նորաստեղծ մեր կուսակցությունը պատմական իր առաքելությունը կատարելու պատրաստակամությամբ, ազգային համերաշխության ու հայ ժողովրդի գերագույն շահերի շուրջ միասնականության նպատակադրումով, եղբայրական իր ձեռքն է մեկնում հայ քաղաքական բոլոր ուժերին՝ հանուն ազատ, անկախ ու ռամկավար Հայաստանի:

Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության Հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան, 1 հուլիսի 1991 թ.

Եվրոպական դիտորդներ Հարավսլավիայում

Սլովենիան անընդունելի է գտնում զինադադարի պայմանները

Անցյալ շաբաթ իրեն անկախ հռչակած Սլովենիայում հինգշաբթի օրը զինադուլ հաստատվեց, երբ օր տեւած արյունահեղությունից հետո, որոնց ընթացքում հարավսլավական բանակը բախումներ էր ունեցել սլովենական միլիցիայի հետ եւ օգտագործել հրասայլեր ու ռազմօդանավեր հանրապետության օդանավակայանների եւ ստրատեգիական այլ դիրքերի դեմ: Առնվազն 20 հոգի սպանվել եւ հարյուրից ավելի վիրավորվել էին այդ բախումների ընթացքում, որոնց դադարեցման առաջին փորձը. որ չորեքշաբթի օրն առաջարկեց Սլովենիան, մերժվել էր կենտրոնական կառավարության կողմից: Սակայն Եվրոպական համագործակցության երկրների համար աշխատանքն արդյունավորվեց, եւ երեկ Բելգրադ ժամանեցին 3 դիտորդներ՝ Հոլանդիայից, Պորտուգալիայից եւ Իտալիայից, հսկելու նախորդ օրը հաստատված զինադադարը:

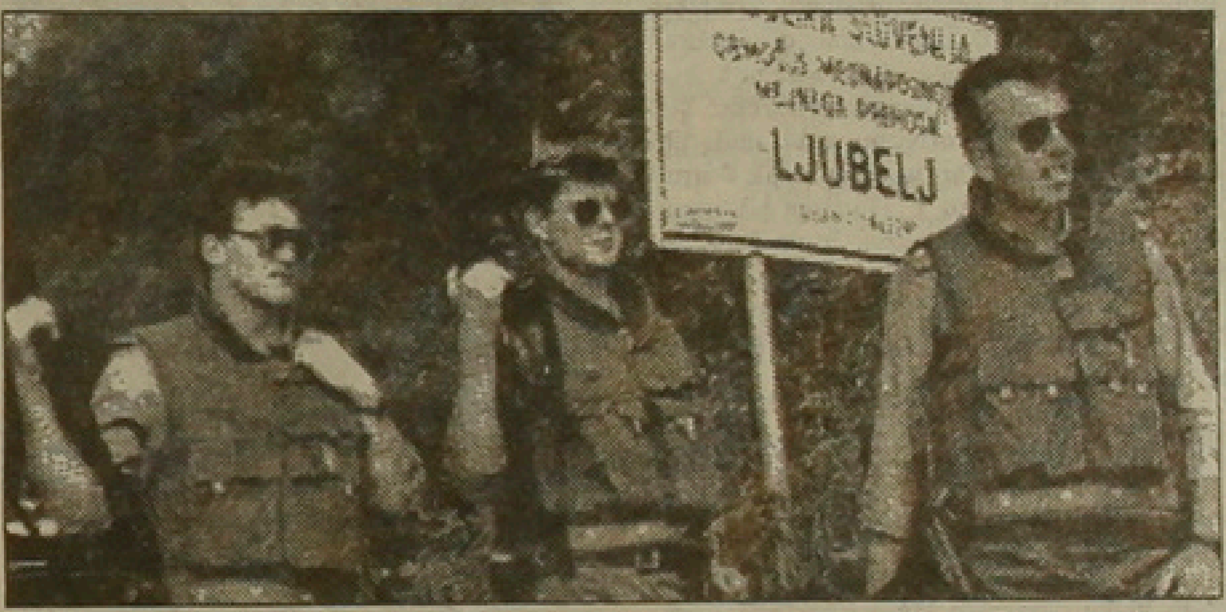

Սակայն երեկ, Սլովենիայի իշխանությունները անընդունելի գտան կենտրոնի կողմից առաջադրված նախապայմանները, հատկապես հարեւան երկրների հետ սահմանագծային կենտրոններն ու մաքսատները վերահանձնելու պայմանը:

Մինչ այդ. Մ. Նահանգները, որի կարծիքը վճռական է համարվում տվյալ հարցում, կտրուկ փոխելով իր դիրքորոշումը, հինգշաբթի օրը հայտարարել էր, թե ինքը դեմ չէ Սլովենիայի եւ Խորվաթիայի անկախությանը, պայմանով, որ այդ գործընթացը կատարվի խաղաղ ճանապարհով:

Իր հերթին, Ֆրանսիայի արտգործ նախարար Ռոլան Դյուման երեկ հայտարարեց, թե հարեւան երկրները պետք չէ կրակի վրա յուղ լցնեն եւ առավել բորբոքեն կրքերը, այլ պետք է հանգիստ ուղիներ գտնեն հարցի լուծման համար: ■

Ելցինը Միութենական պայմանագրի, Լոնդոնում կայանալիք «Յոթնյակի» հանդիպման եւ Շեւարդնաձեի մասին

Բորիս Ելցինը հայտարարեց, թե Միութենական նոր պայմանագիրը ստորագրելուց հետո Ռուսաստանը կձգտի այն բանին, որ միջհանրապետական տնտեսական պայմանագիր կնքվի բոլոր 15 հանրապետությունների հետ:

Բ. Ելցինը, հինգշաբթի, հուլիսի 4-ին Մեքսիկայի պրեզիդենտ Կառլոս Սալինաս դե Գորտարիի հետ հանդիպումից հետո, պատասխանելով լրագրողների հարցերին, հաղորդեց, որ նախօրյակին Միխայիլ Գորբաչովի հետ քննարկում էր Միութենական պայմանագրի «հինգ վիճելի հարցերը»:

Ըստ Ռուսաստանի ղեկավարի, գլխավոր խնդիրներից մեկը վարկերի հարցն է: Բ. Ելցինն ասաց, որ Ռուսաստանը եւ Ուկրաինան հանդես են գալիս միասնական վարկերի կողմ, այն ժամանակ, երբ մնացած բոլոր հանրապետությունները եւ Գորբաչովը պաշտպանում են երկուղի վարկային համակարգը:

Բ. Ելցինը նշեց, որ շարունակվում են կենտրոնի եւ հանրապետությունների միջեւ լիազորությունների վերաբաշխման վերաբերյալ քննարկումները. *«Մենք կցանկանայինք ստանալ առավելագույնը, իսկ Գորբաչովը հակառակը՝ կուզենար նվազեցնել դա»:*

Նա ավելացրեց, թե ուրբաթ օրը Ռուսաստանի խորհրդարանի նիստում սպասվում է «տաք բանավեճ» այս եւ Միութենական պայմանագրի հետ կապված մյուս հարցերի շուրջ:

Այնուհետեւ Ելցինը հայտարարեց հետեւյալը. *«Նախագահ Գորբաչովը չի գնա Լոնդոն, մինչեւ մեր «հինգյակին» չտեղեկացնի, թե ինչ է անելու այնտեղ, իսկ մենք կքննարկենք եւ այդ ժամանակ կորոշենք»:*

Բ. Ելցինը հրաժարվեց մեկնաբանել Էդուարդ Շեւարդնաձեի ԽՄԿԿ շարքերից հեռանալը, ասելով միայն, որ *«դա ամեն մեկի անձնական գործն է»:*

Պատասխանելով նոր «Դեմոկրատական վերափոխումների շարժման» նկատմամբ իր վերաբերմունքի մասին հարցին, Ռուսաստանի նախագահն ասաց. *«Այնտեղ իմ մերձավորագույն զինակիցներն են եւ դա ինչ-որ բան ասում է»:* Նա ավելացրեց, որ իր կարծիքով, *«ավելի լավ կլիներ, եթե դա կուսակցություն լիներ»* եւ համոզվածություն արտահայտեց, թե մոտ ժամանակներս այդպես էլ կլինի:

Բորիս Ելցինը լրագրողներին հաղորդեց, որ Մեքսիկայի նախագահի հետ հանդիպումը փոխշահավետ էր եւ Ռուսաստանը պայմանավորվել է ուղիղ կապեր հաստատել Մեքսիկայի հետ: Կառլոս Սալինաս դե Գորտարին Ելցինին փոխանցեց Մեքսիկա պաշտոնական պատասխան այց կատարելու հրավեր, որի ժամկետները լրացուցիչ կճշտվեն: ■

Ցույցեր Քոլ-Գորբաչով Կիեւյան հանդիպման ընթացքում

ԽՍՀՄ ղեկավարի Ուկրաինայի մայրաքաղաք ժամանման դեմ բողոքի ցույցեր անցկացնելու նպատակով Տեռնոպոլի եւ Լվովի մարզերի ՌՈՒԽ-ի ակտիվիստները 4 գնացքով մեկնեցին Կիեւ, որտեղ ուրբաթ օրը հանդիպում էր տեղի ունենում ԽՍՀՄ պրեզիդենտ Միխայիլ Գորբաչովի եւ Գերմանիայի կանցլեր Հելմուտ Քոլի միջեւ: Այդ մասին հաղորդեցին Լվովի տրանսպորտի ներքին գործերի վարչությունում:

Այնինչ, հինգշաբթի օրը Կիեւում արդեն անցկացվեց բողոքի ցույց Գորբաչովի ժամանման դեմ: Ուկրաինական միջկուսակցական ընդհանուր ժողովի ներկայացուցիչները Հոկտեմբերյան հեղափոխության հրապարակում անցկացրին չարտոնված համահավաք, որին ներկա էին մոտ 200 հոգի:

Ելույթ ունեցողները մեղադրում էին Կենտրոնին Ուկրաինայի վզին միութենական նոր պայմանագիր փաթաթելու փորձի, իսկ եր կրի նախագահին՝ ինքնիշխան հանրապետության եռեւում Գերմանիայի կանցլերի հետ բանակցություններ վարելու մեջ:

Հանրահավաքում ընդունվեց բանաձեւ, որը բողոք է արտահայտում Գորբաչովի Կիեւ ժամանելու առիթով եւ միեւնույն ժամանակ ողջունում է Հելմուտ Քոլին: ■

AMNESTY INTERNATIONAL-ը պաշտպանելու է հայ լրագրողին

«Միջազգային ներում» կազմակերպությունը պաշտոնապես իր պաշտպանության տակ է առել Գեստապոյում(?) նկարահանումներ կատարելիս խորհրդային բանակի կողմից պատանդ վերցված լրագրող Վարդան Հովհաննիսյանին: Կազմակերպությունը նրան որդեգրել է որպես «խղճի բանտարկյալ» եւ հետայսու պաշտպանելու է ամենուր եւ հատկապես Խ. Միության համապատասխան մարմինների մոտ, քանի որ այս երկիրը, ինչպես նշվում է կազմակերպության կողմից այս առիթով հրապարակված հաղորդագրության մեջ, 1973 թ. վավերացրել է *«Քաղաքային եւ քաղաքական իրավունքների միջազգային ուխտ»*-ի թիվ 19 հոդվածը: ■

Մարդկային զոհեր Մոլդովայում ջրհեղեղի հետեւանքով

Ինչպես հաղորդում են Մոլդովայից, հինգշաբթի լույս ուրբաթ գիշերը հանրապետության մի շարք հարավային շրջաններում տեղի է ունեցել ջրհեղեղ, որն առաջացել էր հորդառատ անձրեւների հետեւանքով: Կան զոհեր: Կասպի տարերքի հետեւանքով ձեղքվել են մի քանի ամբարտակներ եւ ջրամբարներ: Մոլդովայի խորհրդարանը ուրբաթ օրը դադարեցրել է իր աշխատանքները: ■

Լիբանանյան բանակը չեզոքացրեց պաղեստինյան վերջին ամրակետերը

Նվազագույնը 39 հոգի սպանվեցին եւ շուրջ 120-ը վիրավորվեցին հարավային Լիբանանում, երբ լիբանանյան բանակը, շարժվելով շրջանում անուր հաստատված պաղեստինյան ռազմախմբավորումների վրա, գրավեց նրանց վերջին ամրակետերը, օրինական կառավարության իշխանությունն ամբողջ երկրում վերահաստատելու նպատակով: Հաջորդաբար գրավելով տասնյակից ավելի գյուղեր, բանակային ստորաբաժանումներն ստիպեցին պաղեստինցի մարտիկներին նահանջել Միյե-Միյե գաղթակայանը, 16 տարի հետո լուծելով տագնապն այն կետում, որից սկսվել էր, այսինքն՝ պաղեստինցիների զինյալ ներկայությունը երկրում:

Այսուհետեւ, լիբանանյան իշխանություններին սպասում է եւս մի կնճռոտ հարց՝ լուծել երկրի ամբողջականությունը եւ օրինական իշխանության հեղինակությունը լիակատար դարձնելու գործում, հարթել Իսրայելի կողմից ֆինանսավորված, զինված եւ հարավային սահմանամերձ շրջաններում տեղակայված «Լահդի բանակ» կոչված քրիստոնյա զինյալների չեզոքացման հարցը: ■

«Վճարեք խնդրեմ», ասում է Թուրքիան Քուվեյթին Ծոցի պատերազմից հետո

Ամերիկյան «Թայմ» շաբաթաթերթն իր հուլիսի 6-ի համարում հաղորդում է, թե Թուրքիայի նախագահ Թուրգութ Օզալը խիստ վրդովված է, որ Քուվեյթը դեռեւս չի վճարել իր խոստացած 1 միլիարդ դոլարի հատուցումօգնությունը: Քուվեյթցիներն անցյալ տարի Օզալին դրամ էին խոստացել իբրեւ երախտագիտական արտահայտություն հակաիրաքյան կոալիցիայի կազմում Թուրքիայի ստանձնած գործուն դերի համար:

Թուրքերը պնդում են, որ իրենք միլիոնավոր դոլլարներ են կորցրել իրենց տարածքով անցնող իրաքյան նավթամուղը կանգնեցնելու հետեւանքով:

Մյուս կողմից՝ «Թայմ»-ը նշում է, թե նախագահ Բուշն այս օրերին ճնշում է բանեցնում քուվեյթյան իշխանության վրա, որպեսզի խոստացված գումարը վճարվի Թուրքիային, հուլիսի վերջերին դեպի այդ երկիրը իր կատարելիք այցելությունից առաջ: ■

Հասանովը դժգոհում է Թուրքիայից

Թուրքական *«Ջումհուրիյեթ»*-ն իր հունիսի 22-ի համարում կես էջ է հատկացրել Խ. Միության իսլամական հանրապետություններին, որոնց շարքում Ադրբեջանին: Այնտեղ ասվում է. *«Ադրբեջանի կոմկուսը դրական պատասխան տալով միութենական նոր ծրագրին, փաստորեն կարողացել է պահպանել Մոսկվայի նեցուկը, իսկ սեփական ժողովրդի մոտ վարկ է պահպանել՝ խումբ-խումբ զաղթի մղելով Ղարաբաղի հայերին»*.

Նույն հոդվածում թերթը տեղ է տվել Ադրբեջանի վարչապետ Հասանովի հուսախաբ տողերին: Հիշեցնելով, որ տարվա սկզբին Թուրքիան խոստացել էր 10 միլիոն դոլարի առեւտրական մի կենտրոն ստեղծել Բաքվում, Հասանովը դժգոհում է, որ դեռեւս ոչինչ չի արվել: Մինչդեռ, ավելացնում է նա, Իրանն արդեն ստեղծել է մի այդպիսի կենտրոն: *«Ներդրումների համար Ամերիկայից, Ֆրանսիայից ձեռնարկատերերը գալիս են, իսկ Թուրքիայից՝ ոչ: Ինչու՞, ո՞վ պիտի պատասխան տա այս հարցին»*, դիմում է Հասանովը թուրք լրագրողին, որն իր հերթին հայտնում է, թե Ադրբեջանը վերջերս 4-5 միլիարդ դոլարի համաձայնագիր է կնքել ամերիկյան եւ բրիտանական ընկերությունների հետ՝ նավթային պաշարների համալիրի զարգացման նպատակով: ■

digitised by A.R.A.R.@

«Երբ ես մեռնեմ, այն ժամանակ էլ արժեք կունենամ»

«Բորո» ֆիլմի մասին, որը վերակենդանացնում է Փարաջանովի ոգին

Կինոյի տան բեմից հանդիսասրահին է նայում ծաղկեպսակներով պատված մի նկար, այստեղ գտնվողներին շատ ծանոթ ու հարազատ Սերգեյ Փարաջանովի դիմանկարը: Սկսվում նրա հիշատակին նվիրված երեկոն, ավելի ճիշտ, այսօր այստեղ պրեմիերա է՝ «Բորո» ֆիլմի առաջին ցուցադրումը:

Կինոգետ Ս. Համբիկյանը բեմ է հրավիրում «Բորո» ֆիլմի նկարահանող խմբին՝ օպերատոր, Փարաջանովի մտերիմ ընկեր ու վերջին աշխատանքների համահեղինակ Ալբերտ Յավուրյանին, սցենարի հեղինակ և ռեժիսոր, Երևանի մանկավարժական ինստիտուտի կինոբաժնի շրջանավարտներ, երիտասարդ ամուսիններ Նարինե Մկրտչյանին ու Արթուր Ազիզյանին, որոնք ուսանել են Յավուրյանի արվեստանոցում: Սա նրանց ինքնուրույն երրորդ ֆիլմն է: Յավուրյանը բնավ չէր թաքցնում իր հուզմունքն ու ուրախությունը, որ հայ կինոն շարունակելու են գալիս ոչ թե Մոսկվայի կինոինստիտուտի ավարտածները, այլ ազգային, հայկականին ավելի մոտ կանգնած կադրեր:

– Մենք շատ մտածեցինք, թե ինչ կարելի է անել, որպեսզի մարդիկ ավելի լավ իմանան, թե ով է եղել Փարաջանովը: Նա շատ ուժեղ կերպար է: Սերգեյը շարունակում է մեզ հետ լինել: Մենք փորձել ենք էկրանին ստեղծել նրա կերպարը: Նրա կերպարը կա՛: Նա կեղծը, շինծուն չհանդուրժող մարդ էր: Նրա վերջին «Խոստովանանք» ֆիլմը շատ անսպասելի ընդհատվեց, և հույս չկար, որ կշարունակվի. նկարահանված է 200 մետր, որն ամբողջությամբ ընդգրկել ենք «Բորո»-ում: Թե ինչպես կընդունվի այս երիտասարդների աշխատանքը, չգիտեմ: Այստեղ չկա շահարկում, կեղծիք, շատ մաքուր ֆիլմ է: Ինձ թվում է, որ մենք ստեղծել ենք շատ լուրջ ֆիլմ: Հանդիսատեսն ավելի ճիշտ պատասխան կտա:

Յավուրյանը, հանդիսականների մեջ նկատելով «Վրացֆիլմ» կինոստուդիայի հնչյունային օպերատոր Գարի Կունցևին, նրան ևս բեմ է հրավիրում: Կունցևը վերհիշում է մի քանի դրվագներ Փարաջանովի կյանքից: Փարաջանովը շատ մեծ հումորի տեր մարդ էր: Մինչև անգամ այն երկար ու ձիգ 10 տարիները, որ նա անցկացրեց խորհրդային բանտերում, չազդեցին նրա հումորի վրա:

– Թբիլիսիում կինոփառատոն էր,– պատմում է Գ. Կունցևը,– հրավիրված էր նաև իտալացի հայտնի կինոդերասան Մարչելո Մաստրոյանին, որն անդադար ցանկանում էր տեսնել, ծանոթանալ Փարաջանովի հետ: Նրան տանում են Փարաջանովի անշուք կացարանը: Սկսում են զրուցել, ուտել, խմել մինչև ուշ գիշեր: Գիշերվա ժամը 3-ին Փարաջանովն առաջարկում է Մարչելոյին զբոսնել: Դուրս են գալիս տանից, ծուռումուռ փողոցներով անցնում մի քանի տուն ու հանկարծ Փարաջանովն սկսում է ծեծել մի պատուհան: Այդ տանն ապրում էր միայնակ մի կին: Սա վախեցած բացում է պատուհանը:

– Վերիկո, դու քո ողջ կյանքում ո՞ւմ ես սիրել, ո՞ւմ ես երազել, ասա ինձ,– հարցնում է Փարաջանովը:

– Է՜, Սերյոժա, դարձյալ խմել ես: Լավ ես արել, գնա քնիր: Ինձ հանգիստ թող:

– Չէ, դու ասա, ո՞ւմ կուզենայիր տեսնել հենց հիմա, Մարչելո Մաստրոյանիին, այնպես չէ՞:

– Հա, հա, միայն թե գնա քնիր:

– Դե նայիր, ահա նա:

Անկյունից դուրս է գալիս սպիտակ կոստյումով Մարչելո Մաստրոյանին, գլուխ տալիս և պատուհանի ճաղերի արանքից համբուրում կնոջ ձեռքը: Հետո Փարաջանովը թևանցուկ է անում Մարչելոյին և նրանք շարունակում են իրենց ճանապարհը, իսկ կինը, աչքերին չհավատալով, ապշահար ու զարմացած նայում է նրանց ետևից:

«Բորո» ֆիլմի ռեժիսոր Նարինե Մկրտչյանը խորին շնորհակալություն հայտնեց իրենց հովանավորին՝ Երևանի մետաքսի կարի արտադրական միավորման տնօրեն Վ. Հայրապետյանին, առանց որի փաստորեն այսօր հնարավոր չէր լինի նկարահանել այս ֆիլմը, Ա. Յավուրյանին և խմբի մյուս անդամներին:

– Ինչո՞ւ եք ֆիլմն անվանել «Բորո»:

– «Բորո»-ն հեքիաթային, վախենալու, անգուշակելի, խելառ, գիժ, աներևույթ մի կերպար է,– ասում է Արթուր Ազիզյանը: – Մենք մանուկ հասակում ենք շփվում նրա հետ, իսկ մեծերի համար բորո այլևս չկա: Կարմիր գլխարկը, որը մերթ ընդ մերթ հայտնվում է ֆիլմում, նույնպես վախենում է իր բորոյից: Մենք ուզեցել ենք հենց մանկական անմիջականությամբ շեշտել փորձանքին առնչվող երևույթը, ձգտել ենք Փարաջանովի միֆական կերպարն արտացոլել, ելնելով մեր հուզական

վերաբերմունքից: Հանդիսականներից ոմանք գուցե և հիասթափվեն, դիտելով «Բորո»-ն, որովհետև մեր ֆիլմը ոչ թե Փարաջանովի մասին է, այլ նրա ոգեղեն վիճակների արտահայտությունը, մեր ընծան, մեր ծոնը նրան:

Ֆիլմում կադրից դուրս է հնչում Փարաջանովի կենդանի ձայնը.

– Պետությանը ես պետք եմ դագաղում: Այո, երբ ես մեռնեմ, այն ժամանակ էլ արժեք կունենամ, ինչպես Վիսոցկին, որը մեռավ՝ դարձավ պոետ, Տարկովսկին մեռավ՝ դարձավ բեմադրիչ, այդպես էլ ես:

1965 թ., երբ էկրան է բարձրանում Փարաջանովի «Մոռացված նախնիների ստվերները» ֆիլմը, համաշխարհային տարբեր կինոփառատոններում այն արժանանում է մեկ տասնյակից ավելի ոսկե մեդալների: «Յումանիտե»-ն գրում է. *«Հազվագյուտ, բացառիկ տաղանդ: Փարաջանովի ստեղծագործությունը նման է ադամանդի, որն իր մաքրությամբ ոգեշնչում է հանճարեղ ոսկերչին... Նրա ստեղծագործությունն ավելին է, քան ֆիլմ, դա սրբություն է...»*:

Կամիկ ՍԱՔՈՅԱՆ

Վարդավառ՝ սիրո մեծ տոն

Վաղը՝ հուլիսի 7-ին, Հայոց աշխարհը նշում է իր վաղնջական տոներից մեկը՝ Վարդավառը

...Բայց քու թեւերդ ո՞ւր մնացին, ո՛վ Աստղիկ
Խորը ծովո՞ւն, թէ տարփերուն ընկղմած,
Դեռ կորսնեն սիրոյ մարգրիտն ըզմայլիկ
Ճակտին համար մեր Աշխարհին զառամած:

Դանիէլ Վարուժան. Աստղիկին

Վարդավառը Սիրո և գեղեցկության աստվածուհի Աստղիկին նվիրված *Սիրո տոնը*, հայոց հինավուրց գլխավոր տոներից է, հազարամյակների խորքից եկած-հասած մեզ:

Բառը նույնպես վաղնջական ժամանակներից է գալիս, այն առաջացել է հայերեն *հորդ* – ջուր և *վառ* – մաքուր, օծված, լվացված բառերից: Ուստի Վարդավառ նշանակում է ջրով մաքրված, լվացված, օծված, իսկ մեկ բառով՝ ջրամաքրում, լվացում, ջրօծում:

Տոնը մեծ խորհուրդ ունի, արտահայտում է աստվածային սերը, բացարձակ, անհուն, մաքրագործող, սկիզբն ամեն արարումի, ստեղծումի, կյանքի:

Այդ սերը մարմնավորում է աստվածուհի Աստղիկը: Նրա սիրո աղբյուրը Վահագն է՝ ուժի, զորության ու հաղթության աստվածը: Վահագնի ուժի, զորության, օտար աստվածների նկատմամբ տարած հաղթությունների աղբյուրն էլ Աստղիկն է:

Վարդավառը Հայոց աշխարհում անցնում էր մեծ շուքով ու հանդիսությամբ: Այդ օրը դադարեցվում էին բոլոր աշխատանքները, երկպառակությունները, երկնային սեր էր իջնում: Տոնի գլխավոր կենտրոնները մեհյաններն էին, հատկապես Աստղիկին ու Վահագնին նվիրված մեհյանները: Տոնի նախօրյակին այդ մեհյանները ուխտագնացության էին գնում գրեթե բոլոր հայերը, իրենց սերն ու նվիրվածությունը ցույց տալու համար սիրո աստվածուհուն ու հայոց աստվածներին, նրանց բագինին ծաղիկներ դնելով, նրանց զոհ մատուցելով ու իրենց բերքի նախընծան նրանց նվիրելով: Արարողության գլխավոր խորհրդանշական մասն էր կազմում ջրի, որպես կանոն սուրբ համարվող, օծումը և, ապա այն մարդկանց վրա շաղ տալը: Մեհյանում սկսվում էր ջրախաղը, որը աստիճանաբար տարածվում էր նաև մնացած վայրերով:

Վարդավառին Հայոց արքան ու նախարարներն էլ իրենց հերթին էին համազգային տոնախմբություններ կազմակերպում, որոնք ուղեկցվում էին գողթան երգերով, դիցերի կյանքից ներկայացումներով, մարմնամարզական հանդեսներով, խաղերով, պարերով, երգերով, կենդանակռիվներով:

Վարդավառի հետ կապված մի շարք այլ սովորույթներ էլ կան: Մինչև տոնը գոյություն ուներ խնձոր ուտելու մոգարգելքը, այնպես, ինչպես մինչև Անահիտ աստվածուհու տոնը՝ խաղողօրհնանքը, չէր թույլատրվում խաղող ուտելը: Այն վերացվում էր միայն այն պահից հետո, երբ բերքի նախընծան օրհնվում ու նվիրաբերվում էր աստծուն: Ընդունված էր տոնի օրը միմյանց խնձոր ու ծաղիկներ նվիրելը նույնպես, ինչպես Նավասարդյան տոներին միմյանց խմիչք էին նվիրում: Վարդավառի օրը նորահարսներին իրավունք էր վերապահվում երկրորդ անգամ «դարձի գնալ» իրենց ծնողների տունը՝ մնալով 15 օր: Տոնին ընդունված էր նաև «աղջիկ փախցնելու» սովորույթը:

Հայոց աշխարհը Վարդավառը մեծ խանդավառությամբ էր տոնում:

Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակվելուց հետո, Գր. Լուսավորիչը եկեղեցին և հայ քրիստոնյաներին արգելեց հայոց հեթանոսական տոները: Նա Վարդավառը քրիստոնեականացրեց, այն կապելով Քրիստոսի պայծառակերպության հետ, որն ըստ էության զուտ քրիստոնեական տոն է և կապ չունի բուն ազգային հինավուրց տոնի հետ: Իրավացի է հայ առաքելական եկեղեցու մեծերից մեկը՝ Արտակ եպս. Մանուկյանը, որ գրում է. *«Թե ի՞նչ կապ կա Այլակերպության և Վարդավառի միջև, դժվար է այդ մասին վճռական կարծիք հայտնել... Եվ, արդյոք, որքա՞ն ճիշտ էր, որ Գ. Լուսավորիչը փոխակերպեց այդ տոնը, այսինքն Պայծառակերպությունը և Վարդավառը իրար միացրեց»*:

Սակայն հայը, անկախ եկեղեցուց, շարունակեց նշել իր ավանդական տոնը: Հայաստանի շատ շրջաններում այսօր էլ Վարդավառը ամենասիրված օրերից է:

Սերգեյ ՍԱՆՈՒԿՅԱՆ

ԱՎԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ

Տալլինյան երգի փառատոնի ժամանակ բացվեց հայ մշակույթի տուն

Էստոնիան հայտնի է իր երգի տոներով: Այն սկիզբ է առնում դեռևս 1869 թ.: Այդ ժամանակվանից սկսած գրեթե ամեն ամառ, հավաքվում են երգիչ-երաժիշտները: Հետագայում տոնը վերածվեց միջազգայինի:

Այս անգամ «Երգի կամուրջներ» փառատոնին եկել են մասնակցելու Էստոնիայի 10 հազար երգիչներ, ինչպես նաև 3 հազար երգիչներ արտասահմանյան տարբեր երկրներից՝ ԱՄՆ-ից, Ճապոնիայից, Կանադայից, ԽՍՀՄ որոշ հանրապետություններից, այդ թվում՝ Հայաստանից:

Հուլիսի 7-ին տասնյակ ազգություններից բաղկացած երգչախումբը կմիավորի իր ձայները հանուն աշխարհում լավի հաղթանակի ու մշակույթի ծաղկման:

«Երգի կամուրջները» ոչ միայն երգի տոն է: Հուլիսի 1-ից 7-ը Տալլինում անցկացվում է օրատորիայի և կանտատի շաբաթ: Հուլիսի 5-ից 7-ը «Երգի կամուրջներ»-ի հովանավորությամբ տեղի կունենա նաև Արևմուտքի և Արևելքի տնտեսական կապերի վերաբերյալ կոնֆերանս, որի կազմակերպիչն է էստոնա-ամերիկյան առևտրական հարաբերությունների պալատը: Կազմակերպիչները երաժիշտների հետ հրավիրել են նաև ճանաչված շատ տնտեսագետների և քաղաքական գործիչների: Կոնֆերանսում հանդես կգան Զ. Բժեզինսկին, որն արդեն ժամանել է Տալլին, Ա. Սոբչակը, Սանֆրեդ Բրունները (եվրախորհրդի կաբինետի պարագլուխը), Ալեքսանդր Չիչերինը, Միխայիլ Բրոնշտեյնը, Էդուարդ Շևարդնաձեն, որին սպասում են հուլիսի 7-ին, Ջենիկ Ռադոնը (էստոնա-ամերիկյան առևտրական կաբինետի նախագահ, Նյու Յորք) և ճանաչված շատ ուրիշ գործիչներ:

Հուլիսի 3-ին, «Երգի կամուրջներ» փառատոնի ծրագրով, Էստոնիայի կառավարության հովանավորությամբ Տալլինի հայկական մշակութային ընկերությունը լուսավորության աշխատակիցների տանը հանդիսավոր արարողությամբ բացեց հայ մշակույթի տունը, որը կունենա իր այցելուները մինչև փառատոնի վերջը, հուլիսի 7-ը: Եվ ահա, գողտրիկ այդ անկյունում, հին քաղաքի կենտրոնում, ամբողջ աշխարհի հյուրերի առաջ ներկայացվելու է հայ մշակույթը: Ցուցահանդեսին իրենց աշխատանքներն են ներկայացրել տալլինաբնակ նկարիչներ Վահանը (Վահան Անանյան) և Արագած Կալաշյանը, քանդակագործներ Ռաֆայել Դանիելյանցը և Ռաֆայել Հարությունյանը, ինչպես նաև Հայաստանից ուղարկված հայ արվեստագետների գործեր: Ուշագրավ է գերմանացի Կուպկովիչ ամուսինների՝ պատմական Հայաստանում արված լուսանկարների (գունավոր) ցուցահանդեսը: Կողք-կողքի ցուցադրված են Հայաստանի պատմական հուշարձանները, տեսարժան վայրերը, հինն ու նորը:

Բացման հանդիսավոր արարողությանը ներկա էին ինչպես հայ, այնպես էլ այլազգի հյուրեր: Հանդես եկավ Հայաստանի հեռուստատեսության ջութակահարների անսամբլը, կոմպոզիտոր Էդուարդ Սադոյանը, Ռաֆֆի Խարաջանյանը (դաշնամուր) և այլք:

Հովհաննես Չեքիջյան.– Շատ ուրախալի է, որ կազմակերպվել է այսպիսի միջոցառում: Ես, իհարկե, Էստոնիա եմ եկել, որպես Հայաստանի մշակույթի նախարարության ներկայացուցիչ, «Երգի կամուրջներ»-ին մասնակցելու: Իսկ մշակույթի տուն շատ պատահականորեն եկա: Տեսնելով այս ամենը, շատ ուրախացած եմ և զարմացած, որովհետև քանիցս համերգներ եմ եկել և ոչ մի հայի չեմ հանդիպել: Այնպիսի տպավորություն էր, թե այստեղ հայեր չկան: Այս միջոցառումը լավ հնարավորություն է պրոպագանդելու մեր մշակույթը, արվեստը: Ես անչափ ուրախ եմ դրա համար:

Մաղիս Յարվե. Էստոնիայի մշակույթի ֆոնդի բաժնի վարիչ.– Այստեղ ամեն ինչ արել են Էստոնիայի հայերը, իհարկե Հայաստանի օգնությամբ: Ես կարծում եմ, որ սա կլինի նրանց համար մեկ քայլ դեպի առաջ: Ազգային մշակութային բոլոր ընկերությունները նույն դժվարությունների առջև են գտնվում. դա հիմնականում շենքի հարցն է, սակայն ես կարծում եմ, որ բոլոր դժվարություններն ընդհանուր ուժերով կհաղթահարենք:

Ռաֆֆի Խարաջանյան. երաժիշտ, Ռիգայի հայկական մշակութային ընկերության տնօրեն, Լատվիայի ազգային մշակութային ընկերությունների ասոցիացիայի նախագահ.– Երբ այստեղ սկսվեց ազգային անկախության շարժումը, առաջին օրվանից միացա այդ շարժմանը: Այս ամենը շատ կարևոր է, որովհետև մենք չենք ճանաչում միմյանց, կարելի է ասել, թե մեր արվեստը հասցեատեր չուներ: Երբ ինձ հրավիրեցին Տալլին, մասնակցելու այս միջոցառմանը, չնայած իմ շատ զբաղվածությանը, կասկած չկար, որ գալու եմ: Շատ անհրաժեշտ եմ համարում մեր երկու ժողովուրդների միասնությունը: Այս միջոցառումը շատ կարևոր եմ համարում: Օրինակ, ես երբեք չէի տեսել Վահանի նկարները, իսկ հիմա ամեն միջոց կգործադրեմ, որպեսզի դրանք ցուցադրվեն նաև Ռիգայում: Եվ այսպես, այստեղի արվեստագետներին, մենք հնարավորություն ունեցանք մոտիկից ծանոթանալու:

Մի բան եմ ուզում ասել, ուղղված բոլոր հայերիս. վերջերս, Ռիգայում հայ նկարիչների ցուցահանդես էր բացվել. նրանց հետ էին նաև զուռնաչիներ և դհոլչիներ: Ես նրանց խնդրեցի, որպեսզի փողոցում նույնպես նվագեն, նրանք հրաժարվեցին, ասելով, թե ամբողջ աշխարհը գիտի, որ մենք վշտի մեջ ենք:

Ես հուսով եմ, որ մենք առանց ամաչելու դուրս կգանք փողոց և, երբ որ պետք է, զուռնա էլ կնվագենք:

Գայանե ՍԱՐԻԿՅԱՆ
Տալլին, 4 հուլիսի 1991

digitised by A.R.A.R.@

Հուլիսի 4, Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը կրկին ծնվեց Հայաստանում

Դա թվով չորրորդ վկայականն էր, որ հանձնում էր ՀՀ արդարադատության նախարարությունը: Սակայն, ինչպես հայտարարեց Արդարադատության նախարար Վահե Ստեփանյանը, դրանց թիվն արդեն հասնում է յոթի. Հայաստանի հանրապետական կուսակցությունը, Արմենիայի Ազգային սոցիալ-դեմոկրատական միությունը, Հայաստանի Ազգային դեմոկրատական կուսակցությունը, Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը, Հայ հեղափոխական դաշնակցության կազմակերպությունը, Հայաստանի Հայ Քրիստոնեական դեմոկրատական միությունը եւ Հայաստանի ցեղասպանության կուսակցությունը:

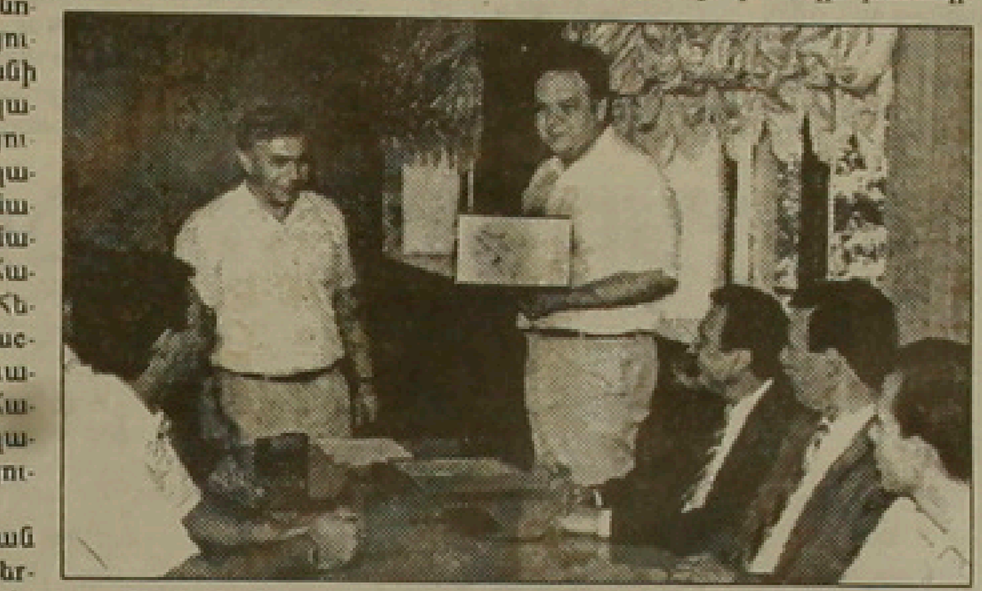

Արդեն գրանցման դիմումներ են ներկայացրել նաեւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցությունն ու ՀՀՇ-ն:

Այնուհետեւ, բացելով հանդիսավոր արարողությունը, նախարար Վահե Ստեփանյանն ասաց.

- Օրվա հավաքի կարեւորությունը պայմանավորված է հայ ավանդական կուսակցություններից մեկի՝ Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության գրանցման վկայական տալու առիթով:

Երեւի թե մարդկությունը այսօր չի ստեղծել ավելի իդեալական իշխանության իրականացման ավելի ժողովրդավարական եւ արդյունավետ ձեւ, քան բազմակուսակցականությունը: Եւ մենք պետք է ընդունենք, որ սահմանադրական բազմակուսակցական համակարգը եւ օրենքների սահմաններում գործող ազգային կուսակցությունները մեր հանրապետության եւ մեր ժողովրդի խնդիրները լուծելու համար մեծ դեր ունեն: Դրանք էլ պետք է ապահովեն ողջ պետական իշխանության դեմոկրատական ձեւավորումը, փոխադարձ վերահսկողություն իրականացնեն մեկը մյուսի, այլ կառուցվածքների նկատմամբ: Այսօր, հանձնելով ձեզ գրանցման վկայականը, ես խիստ ցանկանում եմ ձեր կուսակցությանը հաջողություն՝ ի շահ մեր ժողովրդի եւ մեր հանրապետության:

Իր պատասխան ելույթում ՀՌԱԿ-ի հիմնադիր խորհրդի նախագահ Ռուբեն Միրզախանյանը ներկաներին ծանոթացրեց ՀՌԱԿ-ի հուլիսի 1-ին հրապարակված հայտարարությանը:

Պաշտոնական արարողությանը մասնակցում էին նաեւ ՀՌԱԿ-ի հիմնադիր խորհրդի անդամներ Ս. Ծաթինյանը, Ս. Սարգսյանը եւ Ա. Մանվելյանը:

Արարողությունից հետո դիմեցինք ՀՌԱԿ-ի հիմնադիր խորհրդի նախագահ Ռուբեն Միրզախանյանին՝ «Ազգ»-ի հարցերին պատասխանելու խնդրանքով:

- Որո՞նք են Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցության տարբերությունները ու նմանությունները:

- Ես ավելի հաճույքով կպատասխանեմ, թե ինչն է միավորում երկու կուսակցություններին: Իսկ միավորում է կարեւորագույնը՝ գաղափարախոսությունը: Թե՛ ՌԱԿ-ը եւ թե՛ ՀՌԱԿ-ը լիբերալ-դեմոկրատ գաղափարախոսության կրողներ են: Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը, որը գործում է սփյուռքում եւ մենք, երկու քույր կուսակցություններ ենք: Մեր վերջնական նպատակն է իրագործել միավորումը Մայր Հայրենիքում: Այսօր Հայաստանում ստեղծված են քաղաքական այնպիսի պայմաններ, որ միանգամայն հնարավոր կդարձնի այդ նպատակի իրագործումը: Կառուցվածքային ընդհանրություններ ՌԱԿ-ը եւ ՀՌԱԿ-ը չունեն: Հայաստանի ՌԱԿ-ի անդամներ կարող են դառնալ միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները: Մեկ անգամ եւս ուզում եմ կրկնել, որ մենք հույս ենք տածում, թե մոտ ապագայում կստեղծվեն իրավական լուրջ հնարավորություններ, որպեսզի իրագործվեն մեր այդ կարեւորագույն խնդիրները:

- Իսկ ծրագրերի եւ կանոնադրության համապատասխանություններ կա՞ն:

- Անշուշտ: Իհարկե, Հայաստանի ՌԱԿ-ի կանոնադրությունը որոշակի տարբերություններ ունի, որոնք պայմանավորված են քաղաքական այն նպատակներով եւ խնդիրներով, որ իր առջեւ դնում է այսօր ՀՌԱԿ-ը: Տարբերություններ էլ կան, բայց ես գտնում եմ, որ շատ են նաեւ ընդհանրությունները: Դա բնական է, որովհետեւ մենք նույն գաղափարախոսության կրողներն ենք հանդիսանում:

- Ձեր կուսակցության ծննդին օգնե՞լ է արտերկրի ՌԱԿ-ը:

- Ոչ, Նախաձեռնությունը տեղից է եղել: Բայց, անշուշտ, մենք ծանոթ էինք այն հարուստ գրականությանը, որը հրապարակվել է անցած տարիներին արտերկրում, կապ ունեինք նաեւ ռամկավարական մամուլի հետ, որն անպայման իր դրական դերը կատարեց, որպեսզի մեր հանրապետության քաղաքացիների մի մեծ խումբ միավորվի եւ հռչակի ՀՌԱԿ-ի ծրագիրը:

- Որքա՞ն է կուսակցության անդամների թիվը: Թե՞ դա գաղտնիք է:

- Ո՛չ, չէի ասի, թե դա խիստ գաղտնիք է: ՌԱԿ-ը ազգային կուսակցություններից հնագույնն է, եւ մենք պետք է այդ ավանդույթները պահենք: ՌԱԿ-ի պատմության մեջ ընդունված չի եղել հրապարակել կուսակցության անդամների թիվը: Այնպես, որ մենք հավատարիմ կլինենք Ռամկավար կուսակցության ավանդույթներին:

- Վերջին հարց: Ինչպիսի՞ն է ՀՌԱԿ-ի վերաբերմունքը Հայաստանում գրանցված եւ գործող հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների նկատմամբ:

- Մենք պատրաստ ենք համագործակցել ցանկացած կուսակցության եւ հասարակական-քաղաքական կազմակերպության հետ, ազգային միասնության գաղափարի շուրջ, երբ այդ կուսակցությունների եւ կազմակերպությունների խնդիրները համապատասխանում են հայ ժողովրդի ազգային շահերին:

Յակոբ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Ազերիներն այս անգամ Քարինտակցիներին են ստիպում հեռանալ

Քարինտակ գյուղի վրա Շուշիի ազերիների կողմից ամենօրյա գիշերային հրաձգությունը դարձել է սովորական, նույնիսկ երեխաներն են ընտելացել դրան: Երբ 6-րդ դասարանցի Քաղըրյան Կամոյին հարցրի, թե՞ չի՞ վախենում կրակոցներից, նա բացասաբար թոթվեց լեզուն: Իսկ նրա հասակակից Սարգարյան Արտենը, որ ընդամենը 2-3 ժամ առաջ էր ոտքով Քարինտակից հոր հետ փախել Ստեփանակերտ, հոգնած, բայց ոգեւորությամբ նմանակում էր իրենց հետապնդած ավտոմատ զենքերի ճարճատյունը:

- Եթե իմանայիք, թե ինչ կիրճերով ենք փախել, կզարմանայիք,- պատմում է Արտենի հայրը: - Որ քարի կամ ծառի արանքից գլուխներս հանում էինք, ՕՄՈՆ-ի զինվորները կրակում էին:

Ինչ էր եղել, ինչո՞ւ էր փախչում Աղասի Մարգարյանը, որը որդու հետ Քարինտակ գյուղում մի քանի օրով հյուր էր գնացել:

Յուլիսի 1-ին Քարինտակի նախկին բնակիչ ազերի Գավար Ռահիմովը, որ Շուշիի անասնաբուծության պատասխանատու աշխատող է, Շուշիի շրջանի ռուս պարետի հետ եկել էր գյուղի գրասենյակը: Գյուղը հավաքվել էր պարզելու նրանց գալու պատճառը: Ժողովրդական մի բան էր արվել, որ Ռահիմովը հայտարարել էր. «Կամ եւ պետք է լինեմ ձեր կոլտնտեսության նախագահը, կամ պետք է թողնեք գյուղից դուրս գաք»:

Քարինտակցիները առանց էլ պատասխանել. «Նուշը երազում կորեկ է տեսնում»: Ու քաղաքական ծեւով բանակցության եկած զինված «պատգամավորները» թողել գնացել էին:

Երկու օր հետո, հուլիսի 3-ի առավոտյան ժամը 6-ին գյուղը շրջապատվել էր օմոնականներով, գյուղի մուտքը փակվել էր զրահամեքենաներով եւ սկսվել կասկածի հրաձգություն: Գյուղ էր բերվել չորս ավտոբուս՝ բնակիչներին բռնի տեղահանելու համար: Երբ սկսել էին գյուղացիներին բռնել, եւ խուճապ էր ընկել, Աղասին որդու հետ փախուստի էր դիմել: Գյուղի տների արանքում զույգերով բաժանված ՕՄՈՆ-ի ավտոմատավորները նրանց նկատելով, սկսել էին հետապնդել:

Մարգի պարետի՝ ժուկովի միջամտությունից հետո գյուղի բնակչությունը մնաց տեղում: Բայց, այնուամենայնիվ, Շուշիի տանջարան տարվեցին տասնյակից ավելի նոր պատանդներ, որոնց սպասում է խեղանդամություն եւ փրկագին, որն այս օրերին հասել է մինչեւ 60-70 հազար ռուբլու:

Յուլիսի 3-ին, համարյա նույն դեպքերը տեղի ունեցան Մարտակերտի շրջանի մի քանի գյուղերում, եւ առանձնապես Վանք գյուղում, որն անմիջապես գտնվում է Գանձասարի վանքի ստորոտում:

Դարձյալ նույն խաղն է՝ ամեն ինչ արվում է Արցախը հայաթափ անելու համար:

Շատ բան տեսած արցախցին խորհում է այսպես. եթե իմանամ, որ հաշտվում եմ Ղարաբաղը, կհաշտվենք: Իսկ եթե հաշտվելուց այն կորցնե՞նք...

Մեր թղթ.
Ստեփանակերտ

Թբիլիսիում իր աշխատանքն ավարտեց Քիշնեւյան ֆորումը

Յուլիսի 3-ին Թբիլիսիում ավարտվեց Քիշնեւյան ֆորումի երկրորդ հանդիպումը, որին մասնակցում էին միութենական պայմանագրին չմիացած վեց հանրապետությունների ազգային ազատագրական շարժման ներկայացուցիչները:

Վրաստանի պատգամավորության ղեկավար «Կլոր սեղան - Ազատ Վրաստան» քաղաքական դաշինքի ներկայացուցիչ Գիա Մախաշվիլին «ԻՖ»-ի թղթակցին ասաց, թե հերթական հանդիպման նպատակն էր ազգային-ազատագրական շարժումները կոորդինացնելու համար ստեղծել միասնական ճակատ: Քննարկվեցին նաեւ այն միջոցները, որոնք կարող են նպաստել 6 հանրապետությունների միջեւ հորիզոնական տնտեսական կապերի ստեղծմանը:

Գիա Մախաշվիլին հաղորդեց, որ վրացական պատգամավորությունը հարց է բարձրացրել Քիշնեւյան ֆորումին Ուկրաինայի ներկայացուցիչների միանալու մասին:

Ֆորումում ընդունվեց երեք փաստաթուղթ:

Առաջինը՝ ԽՍՀՄ նախագահին եւ Միութենական պայմանագիրը ստորագրող 9 հանրապետությունների ղեկավարներին հղած դիմումն է, որում անթույլատրելի է համարվում ուժի օգտագործումը եւ տնտեսական շրջափակումը պայմանագիրը չստորագրող հանրապետությունների նկատմամբ: Երկրորդ՝ չմիացող 6 հանրապետությունների տարածքում միջուկային զենքը չտարածելու, երրորդը՝ հայ ժողովրդի դեմ եղեռն թույլ չտալու մասին հայտարարությունները:

Մայր աթոռ Ս. Էջմիածնի Յոգեւոր գերագույն խորհրդի նոր կազմը

Ամենայն Յայոց Յայրապետ Վազգեն Ա. կաթողիկոսը հրապարակել է Յոգեւոր գերագույն խորհրդի նոր կազմը, որ Վեհափառ Յայրապետի նախագահությամբ բաղկացած է հոգեւոր եկեղեցականներից եւ աշխարհականներից:

Պոլսո ատենապետ՝ Երուսաղեմի հայոց պատրիարք Թորգոմ արք. Մանուկյան, Պոլսո ատենապետ՝ Թուրքիո հայոց պատրիարք Գարեգին արք. Գազանճյան, ատենապետ՝ Միոն արք. Մանուկյան, անդամներ՝ Վաչե արք. Մանուկյան՝ առաջնորդ Ամերիկայի արեւմտյան թեմի, Ներսես արք. Պոզապալյան՝ դիվանապետ Մայր աթոռի, Արսեն եպս. Բերբերյան՝ առաջնորդ Գուգարքի թեմի, Գրիգորիս եպս. Բունիաթյան՝ առաջնորդ Շիրակի թեմի, Պարգեւ եպս. Մարտիրոսյան՝ առաջնորդ Արցախի թեմի, Գարեգին եպս. Ներսիսյան, առաջնորդական փոխանորդ Արարատյան թեմի, Խաժակ եպս. Պարսամյան՝ առաջնորդ Ամերիկայի Արեւելյան թեմի, Գրիգոր Խանջյան, Պիոն Յակոբյան, Յակոբ Փափազյան, Արմեն Փափազյան:

Անկարան սպասում է Բուշին

Յուլիսի 19-ին նախագահ Ջորջ Բուշը պաշտոնական այցով կժամանի Անկարա: Այցի նշանակությունը, որը լայն արձագանք է գտել թուրքական մամուլում, կողմերի համար անվիճելի է: Երբ նախագահ Թուրգութ Օզալն այդ կապակցությամբ Անկարայի մետրոյի հիմնադրման արարողությունը հուլիսի 19-ից տեղափոխում է հուլիսի 21-ը, ապա ԱՄՆ-ի նախագահը, անմիջապես արձագանքելով Թուրքիայի նոր կառավարության կազմավորմանը, ցանկություն է հայտնում այցելել Մեսութ Յըլմազի ընտանիքին: Որից հետո ամերիկյան կողմը հավելյալ առաջարկով դիմում է Անկարային եւ, ինչպես գրում է «Հյուրրիյեթ»-ը հունիսի 23-ի համարում, Բուշի ցանկության հիման վրա արված առաջարկն ընդունվում է մեծ գոհունակությամբ: Սակայն, ինչպիսին էլ լինի թուրքական կողմի մոտեցումը, ակնհայտ է, որ նախագահի այցը որոշ մտավախություններ է առաջացրել Թուրքիայում:

Նախ ասենք, որ ԱՄՆ-ի ներկայությունը հյուսիսային Իրաքում, երբ հիմա արդեն հաճախ են խոսում քրդական ինքնավարության մասին, Թուրքիայի որոշ շրջանների կողմից դիտվում է ոչ այնքան ցանկալի: Օրինակ, «Թերջուման» թերթն իր պարտքն է համարում զգուշացնել կառավարությանը «Քրդիստանի հայրենասերների միության» նախագահ Ջալալ Թալաբանիի հետեւյալ խոսքերով, թե *«ԱՄՆ-ը հյուսիսային Իրաքում է գտնվում ոչ թե քրդերին պաշտպանելու, այլեւ Թուրքիայի հնարավոր զինված միջամտությունը իրադարձություններին կանխելու համար»:* Չնայած ինքը՝ Թալաբանին, որը մշտապես բանակցությունների մեջ լինելով Անկարայի հետ, հաճախ է լինում այնտեղ, անընդհատ հայտարարում է, թե քրդերն անկախության մասին չեն մտածում, այնուամենայնիվ թուրքական մամուլն այն ընկալում է որպես դիվանագիտական քայլ, մեղադրելով ԱՄՆ-ին քրդական պետականության ստեղծմանը նպաստելու մտադրությունների մեջ: Թերթի համաձայն, թուրքական վարչակարգը քրդական հարցում փաստորեն ծառայում է ԱՄՆ-ի ստրատեգիային:

Ոչ պակաս կարեւորություն է տրվում նաեւ այն հանգամանքին, որ Ջորջ Բուշը Անկարա կժամանի Աթենք կատարած պաշտոնական այցից հետո: Թուրքական մամուլը, որ այդ կապակցությամբ բավականին դժգոհում էր, հիմա արդեն պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերի Թուրքիայի արտգործնախարարությանը վերջերս հղած նամակից հետո բացահայտ տարակուսանքով է արտահայտվում ամերիկյան վարչակարգի վարած քաղաքականության հանդեպ: «Հյուրրիյեթը» հունիսի 19-ի համարում անդրադառնալով նամակի բովանդակությանը, թերթի քաղաքական մեկնաբան Էրթուղրուլ Օզքյոքի միջոցով ընթերցողի ուշադրությունն է հրավիրում նամակի արտաքուստ զուսպ թվացող, սակայն, իրականում սպառնալից ոճի վրա:

Ըստ Օզքյոքի, Բեյքերը նամակում հաստատ շեշտում է Կիպրոսի հարցի կարգավորման անհետաձգելիությունը եւ առաջարկում նախագահ Թուրգութ Օզալի, Յունաստանի վարչապետ Միցոտակիսի, Ռաուֆ Դենքթաշի եւ Կիպրոսի պրեզիդենտ Գեորգիոս Վասիլիուի մասնակցությամբ խորհրդակցություն: Նա հնարավոր է համարում նաեւ ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի անդամ երկրների մասնակցությունը խորհրդակցությանը: Թվում է, թե սա հարցի լուծման Թուրգութ Օզալի տարբերակի կրկնությունն է: Սակայն, ինչպես նշում է Օզքյոքը, Բեյքերի առաջարկում Ռաուֆ Դենքթաշը հանդես է գալիս ոչ թե հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական հանրապետության նախագահ, այլ սոսկ Կիպրոսի թուրքական համայնքի առաջնորդ: Այլ կերպ ասած, ԱՄՆ-ը մի անգամ եւս այս նամակով շեշտում է, որ Կիպրոսի թուրքական հանրապետությանը ճանաչելու մտադրություն չունի: Սակայն, այնուհանդերձ Թուրքիայից պահանջում է հարցի լուծման ուղղությամբ լուրջ քայլեր ձեռնարկել, ընդ որում հենց նախագահ Բուշի Անկարայում գտնվելու օրերին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւ ահա, երբ Թուրքիան պատրաստվում է դիմավորել նախագահ Բուշի ժամանումը, Անկարայում ԽՍՀՄ-ի դեսպան Ալբերտ Չերնիշովը հանդես գալով իր հերթին, Կիպրոսի հարցի առթիվ հույներից զիջումներ է պահանջում: «Թերջուման» թերթի հունիսի 22-ի համարում լույս տեսած հոդվածի համաձայն, խորհրդային դեսպանը նախ մերժում է վերոհիշյալ խնդրի կարգավորմանն ուղղված Բեյքերի առաջարկները, ապա հայտարարում. *«Մենք էլ կարող էինք հանդես գալ առաջարկություններով: Սակայն, համոզված ենք, որ վեհաժողովների գումարումը հարցի լուծման եղանակ չէ: Կիպրոսի հարցի լուծումը հնարավոր է միայն երկխոսության եւ փոխզիջումների միջոցով: Երբ թուրքերը զիջում են անում, զիջում պետք է անեն նաեւ հույները»:* Ծանոթանալով Ալբերտ Չերնիշովի հայտարարությանը, կամա-ակամա վերադառնում ես 1974 թվականի իրադարձություններին, վերհիշելով այդ ժամանակվա Թուրքիայի վարչապետ Բյուլենտ Էջեւիթի խոսքերը: Երբ Կիպրոսի զգալի մասը գրաված թուրքական զորքերը արդեն դադարեցրել էին ռազմական գործողությունները, Էջեւիթը հանդես գալով ռադիոյով, հայտարարել է. *«Ես իմ խորին շնորհակալությունն եմ հայտնում Թուրքիայի մեծ հարեւան Խորհրդային Միությանը այս օրերին ցուցաբերած խոհեմ վարքագծի համար»:* Ի դեպ, նշենք, որ Կիպրոսում նախքան ռազմական գործողություններ սկսելը, Մոսկվայում Թուրքիայի դեսպանը հանդիպում է ունեցել ԽՍՀՄ արտգործնախարար Անդրեյ Գրոմիկոյի հետ, ըստ երեւույթին ստանալով նրա հավանությունը գործողությունների անցնելու համար:

Ինչքան էլ Թուրքիայում ԽՍՀՄ դեսպան Ալբերտ Չերնիշովը ջուր է պղտորում, մի բան ակնհայտ է, որ նորընտիր վարչապետ Մեսութ Յըլմազին Անկարայում Ջորջ Բուշի հետ սպասում է լուրջ փորձություն Կիպրոսի հարցում: Հետեւաբար, Բուշի այցը Անկարա կարեւոր նշանակություն է ձեռք բերում ինչպես Թուրքիայի, նույնպես էլ Յունաստանի, նաեւ Կիպրոսի հարցում շահագրգիռ բոլոր կողմերի համար:

Յակոբ ՉԱՔՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

1990-ական թվականների քաղաքական նորանոր իրադարձությունները բազմաթիվ լուրջ խնդիրներ դրեցին ամերիկահայության առաջ։ Նախկինում առաջացած Եղեռնի հարցի միջազգային ճանաչմանն ուղղված ջանքերից բացի, նրանք ստիպված եղան ամերիկյան կառավարական շրջանակներում հետամուտ լինելու նոր հարցադրումների պարզաբանմանը. երկրաշարժ, Ղարաբաղյան շարժում եւ Հայաստանի անկախության գործընթաց։

Եղեռնի հարցը, որ տարիներ շարունակ հետապնդվում էր, առավել բարդացավ եւ մղվեց երկրորդ պլան, վերջերս Ծոցի պատերազմում Թուրքիայի՝ որպես ԱՄՆ-ի դաշնակցի ակտիվ դերի եւ հեղինակության բարձրացման հետեւանքով։ Մյուս հարցերը եկան զբաղեցնելու առաջնային տեղերը։

Ամերիկյան քաղաքականության մրցակցական աշխարհում լուռ մնալը հավասարազոր է չնկատվելուն կամ ուշադրության չարժանանալուն։ Երբ ցանկանում ես, որ քեզ լսեն եւ որոշակի դրական գաղափար կազմեն քո մասին, դու պարտավոր ես հսկայական ջանքեր գործադրել այդ ուղղությամբ։ Դու պարզապես պարտավոր ես մուտք գործել այսպես կոչված «լոբբիինգի» աշխարհը։ Ի՞նչ է դա։ Ո՞վքեր են զբաղված դրանով եւ ինչքանո՞վ է արդյունավետ այդ ճարպկանց կատարած աշխատանքը։

Այս եւ նման այլ հարցերին պատասխանելու փորձ է արվում հրատարակվող հոդվածում, որը մենք թարգմանաբար ձեզ ենք ներկայացնում Միացյալ Նահանգներում անգլերենով լույս տեսնող «Հայկական Միջազգային ամսագրի» ապրիլյան համարից։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈԲԲԻՆ

Կամ ինչո՞ւ է հայանպաստ քաղաքական Ամերիկայի Միացյալ

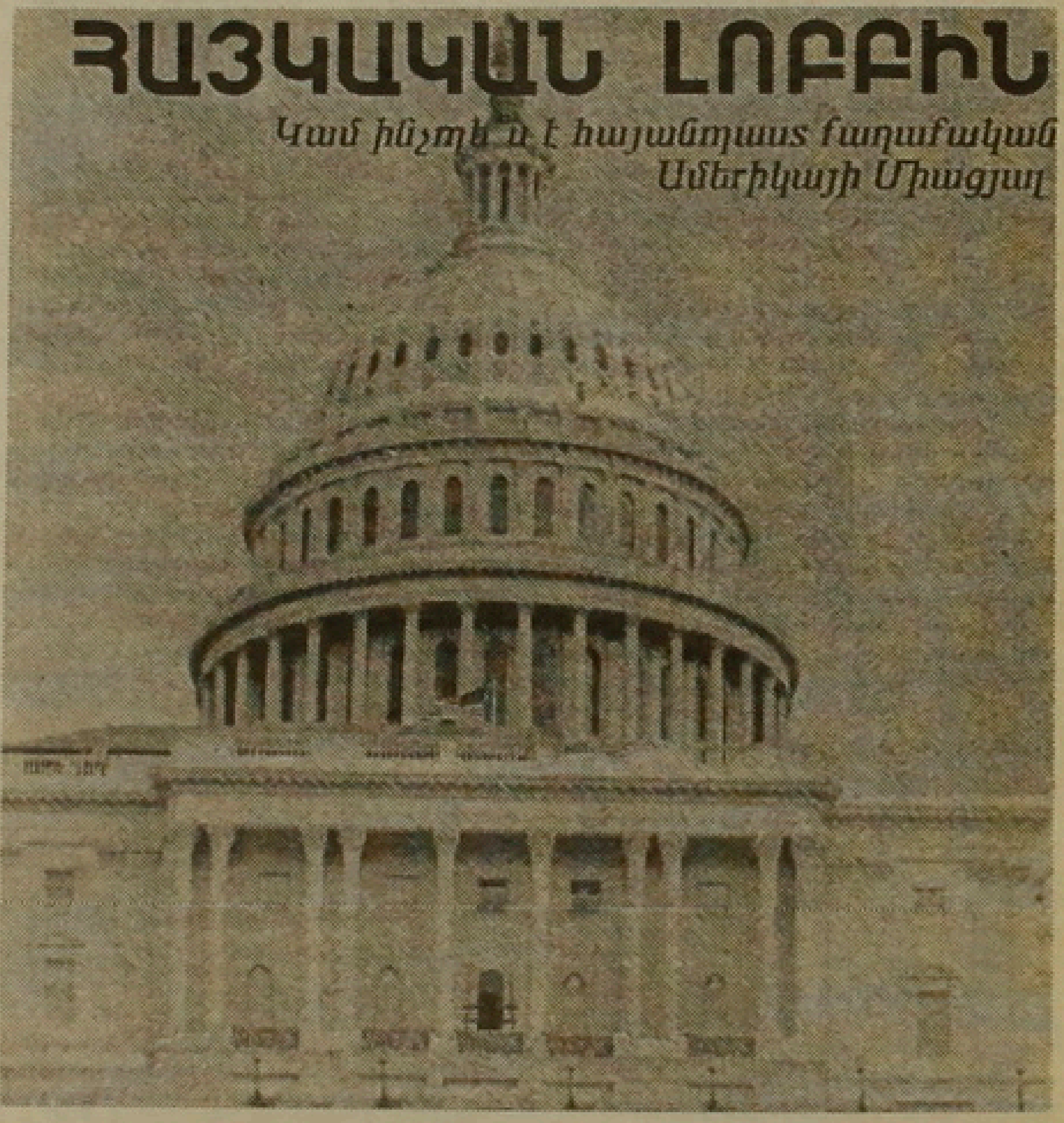

Լոբբիինգի այսինքն պառլամենտի կամ կոնգրեսի անդամների վրա ազդելու քաղաքականության այս սիստեմը, որն ավելի շատ քննադատված է, քան փառաբանված, այժմ կամա թե ակամա դարձել է շահագրգիռ եւ օրենսդիր կողմերի միջեւ հաղորդակցության գլխավոր, գուցեեւ միակ միջոցը։

Հայկական այն հաստատությունները, որոնք Վաշինգտոնում զբաղվում են այս խնդրով, երեքն են. Ամերիկայի Հայկական Համագումարը, Հայկական Ազգային Կոմիտեն եւ Մարդու Իրավունքների Հայկական Խորհուրդը։ Առանձին ականավոր ազգայիններ, ինչպես օրինակ Բարրի Զորթյանը եւ Սեբ Մոմջյանը, նույնպես մեծ ազդեցություն ունեն քաղաքական շրջանակների վրա։

Քաղաքագետների ուշադրությունը գրավելու եւ նրանց պաշտպանությունը վայելելու համար այս ասպարեզում ներգրավված անհատը կամ հաստատությունը հիմնականում չորս միջոց է ի գործ դնում. քվեների ապահովում, մտերմության հաստատում, ճշգրիտ տեղեկությունների հայթայթում եւ դրամ։ Սակայն, երբ նույնիսկ այս բոլոր գործոնները միաժամանակ գործի դրվեն, դարձյալ հաջողությունը երաշխավորված չի լինի մինչեւ չլրացվի ամենագլխավոր պայմանը՝ առաջադրված հարցը պետք է ինչ-որ չափով շահագրգռի Ամերիկային կամ համընկնի նրա ազգային շահերին։

Կոնգրեսի անդամների հետ կարելի է հարաբերության մեջ մտնել նրանց օգնականների միջոցով, որոնք օրենսդիրների օժանդակությամբ պարզում են հարցի նպատակահարմարությունը։

«Դա շատ նման է աղջկա հետ ժամադրվելուն,– ասում է Համագումարի կառավարական եւ իրավական հարցերի գծով տնօրեն Վան Գրիգորյանը,– դուք պետք է նախ ներկայանաք, մի երկու «խոսք գցեք», ապա զարգացնեք թեման մինչեւ անձնական հարաբերություններ մշակելը։ Նրանք իրենց հերթին մասնագետների կարծիքին են դիմում եւ երբ ձեզ վստահելի ու անկաշառ գտնեն, իսկ ձեր տեղեկությունը՝ ճշմարտացի եւ արդար, անպայման կփորձեն ընդառաջել»։

«Լոբբիինգով զբաղվող անձնավորությունը շատ շուտով կարող է կորցնել մեր վստահությունը, երբ աղավաղված փաստեր կամ սխալ տեղեկություններ հաղորդի մեզ»,– ասում է սենատոր Լարրի Պրեսլերը, ավելացնելով, որ առայժմ հայկական լոբբին շատ լավ է դրսեւորում իրեն։ Այս կարծիքը պաշտպանվում է ամբողջ Կապիտոլիումում։

«Հայերը շատ լավ հասկանում են, թե ինչպես կարելի է տեղեկություններ փոխանակել այս երկրում,– ասում է սենատոր Ջոն Սեյմուրի արտաքին գործերի եւ ազգային անվտանգության գծով խորհրդական՝ Փեթ Մըրքարտանը։– *Նրանք կարողանում են խոշոր հարցերը (ինչպես օրինակ Եղեռնը) խտացնել եւ դարձնել ընթացիկ քննարկման համար պիտանի»։*

հանդերձ, բոլորին քաջ հայտնի են։ Իսկ սենատոր Սայմոնը (դեմոկրատ՝ Իլինոյսից) իր հայանպաստ դիրքորոշումը «պարտական» է կոլեջում իր հետ սովորած մի հայի սերտ ընկերությանը։ Մեյնում քիչ հայեր են ապրում, այնուամենայնիվ մեծամասնական խմբի խոսնակ Ջորջ Միչելը (դեմոկրատ) մոտիկ է նրանցից մեկի հետ։

Հակառակ գործադրված ջանքերին, սակայն, Ցեղասպանության ճանաչման որոշումը չի ապահովում ձայների մեծամասնությունը, այն պարզ պատճառով, որ ե՛ւ Սպիտակ տունը, ե՛ւ Պենտագոնը համոզված են, թե երկրի ազգային շահերը պահանջում են Թուրքիայի հետ լավ հարաբերությունները չխաթարել։ Նախագծի գլխավոր ընդդիմախոսը սենատոր Ռոբերտ Բըրդն էր։ Արեւմտյան Վիրջինիա նահանգից այդ հզոր դեմոկրատը, նաեւ Սենատի դրամական հատկացումների կոմիտեի նախագահն է։ *«Ռոբերտ Բըրդի ձեռքում ե՛ւ շատ փող կա, ե՛ւ շատ նախագծեր,–* ասում է Սենատի դեմոկրատական թեւի օգնականներից մեկը։– *Այնպես, որ քաղաքագետներից շատերը պետք է ընտրություն կատարեն. կամ պատժել թուրքերին 75 տարի առաջ կատարվածի համար եւ զրկվել նախագծերից, կամ էլ դեմ քվեարկել որոշմանը եւ ձեռք բերել իրենց նահանգում կարեւոր նշանակություն ունեցող նոր հիմնարկների նախագծերը։ Նրանք անընդհատ մտածում են, որ Բըրդի դեմ քվեարկելով կարող են պատժվել»։*

Հայերին մեծապես հուզում է Եղեռնի միջազգային ճանաչման խնդիրը։ Դա երկու հակադիր ուժերի՝ հայերի եւ թուրքերի միջեւ ծավալված դասական պայքար է, որի ընթացքում յուրաքանչյուրն ուրույն ջանքեր գործադրելով՝ փորձում է ցարդ «հավաքագրած» կոնգրեսականներին չկորցնել, իսկ «տատանվողներին» իր կողմ գրավել մյուսից առաջ։

Թուրքական կառավարությունն առատորեն վարձատրում է Վաշինգտոնի Հասարակական հարաբերությունների հաստատություններից մեկին, որպեսզի խորհրդարանում բարենպաստ որոշումներ ընդունվեն։ Ռազմարդյունաբերության բնագավառի աշխատողներն իրենց հերթին մտահոգված են, որ Եղեռնի ճանաչման ի նպաստ որոշումը կարող է բացասաբար անդրադառնալ Թուրքիայի հետ կնքված ռազմական համաձայնագրերի վրա։

Հայ դատին մեծապես օժանդակում է ազդեցիկ օրենսդիրների մի ստվար բանակ։ Այդ

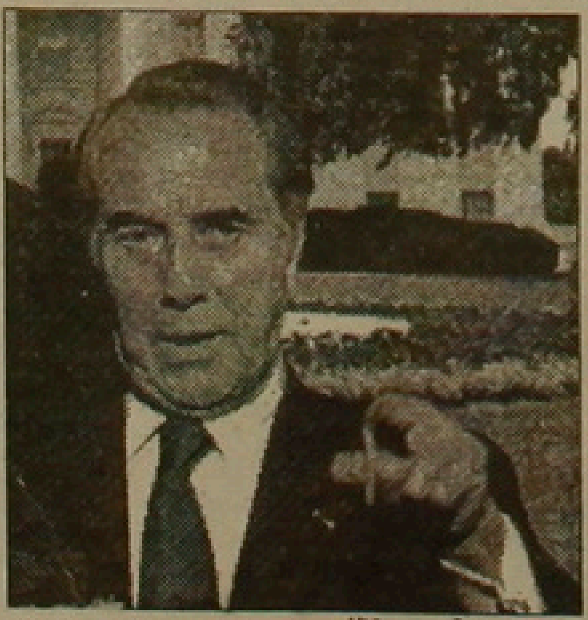

Սենատոր Ռոբերտ Դոուլ

օրենսդիրներն անձնական սերտ կապեր ունեն հայերի հետ։ Փոքրամասնական խմբի խոսնակ Ռոբերտ Դոուլի նախագահական ըղձանքներն, օրինակ, հայ մի վիրաբույժի

Սենատոր Ռոբերտ Բըրդ

Նախագիծը, որը 60 քվեների կարիքն ուներ, ստացավ ընդամենը 49 կողմ եւ 49 դեմ։ Վերոհիշյալ նույն օգնականի կարծիքով դեմ քվեարկող հանրապետականներից 18 հոգի կառավարության «ազդեցության» տակ էին, իսկ 31 դեմոկրատներից շատերը շահագրգռված էին իրենց նահանգում այս կամ այն ձեռնարկության կառուցմամբ։

Հայկական լոբբիի ձեռքում քիչ լծակներ կան։ Հայ ընտրողների քանակակազմը այնքան էլ մեծ չէ, որ վճռական դեր խաղա ընտրությունների ժամանակ։ Ֆինանսական կա

ԱՄՆ-ում հայկական լոբբիի պատմությունից

1917 թվականին հայկական մի շարք քաղաքական, մշակութային եւ կրոնական կազմակերպություններ հիմքը դրեցին այսպես կոչված Ամերիկայի Հայկական Ազգային Միության (ԱՀԱՄ)։ Այդ ժամանակ մոտավորապես 100 հազար հայեր էին ապրում ԱՄՆ-ում, մեծամասնությունը՝ 1894-96-ի ջարդերից մազապուրծ փրկվածներ։

ԱՀԱՄ-ի հիմնական նպատակն այդ ժամանակ ճնշում բանեցնելն էր Ամերիկայի վրա, որպեսզի պատերազմ հայտարարի Թուրքիայի դեմ եւ առաջ բերի Օսմանյան կայսրության անկումը։ Բացի այն, որ այս նպատակը հակասում էր Ամերիկայի շահերին, այն չէր կարող պաշտպանություն գտնել նաեւ մարդասիրական եւ կրոնական այլազգի կազմակերպությունների կողմից։ Նախաձեռնությունը, այսպիսով, ձախողվեց եւ 1918-ի ամռանը ԱՀԱՄ-ը կազմալուծվեց։

Նույն տարվա դեկտեմբերին երեւան եկավ մի այլ խմբավորում՝ Հայաստանի Անկախության Ամերիկյան կոմիտեն (ՀԱԱԿ), որի հիմնադիրներից մեկը՝ Վահան Գարդաշյանը, կարողացավ նորաստեղծ կազմակերպության շարքերում ընդգրկել ազդեցիկ եւ հեղինակավոր բազմաթիվ ամերիկացիների՝ ինչպես օրինակ Ջեյմս Ջերարդ, Չարլզ Հյուզ, Հենրի Կաբոտ Լոջ, եւ ուրիշներ։

Վերջինս սենատում բանաձեւ է ներկայացրել պատմական Հայաստանն ընդգրկող անկախ հայկական պետություն հիմնելու օգտին։ Հակառակ ՀԱԱԿ-ի կողմից ծավալված պայքարին, բանաձեւը հաջողության չհասավ։

1919-ի ամբողջ ընթացքում ՀԱԱԿ-ը փորձեց հասնել այն բանին, որ դաշնակիցները ճանաչեին Հայաստանի Հանրապետությունը։ Դա հնարավորություն կտար նրանցից ձեռք բերելու այն գումարը, որն անհրաժեշտ էր դեղորայք, հագուստ եւ ուտելիք գնելու համար, իսկ երբ անգլիացիները որոշեցին իրենց զորքերը դուրս բերել Կովկասից եւ հայերն անզեն ու անօգնական մնացին թուրքերի դեմ հանդիման, ՀԱԱԿ-ը պետքարտուղարությանը դիմեց Հայաստան 10 հազար հոգուց բաղկացած բանակ ուղարկելու խնդրանքով։

Սեպտեմբերի 8-ին սենատոր Ուիլյամսը սենատին ներկայացրեց մի նախագիծ, որը սակայն չընդունվեց։ 1920 թվականի հունվարին դաշնակիցները ճանաչեցին Հայկական Հանրապետությունը, բայց Միացյալ Նահանգները հրաժարվեց ընդունել այն, առարկելով, որ Հայաստանի սահմանները հստակեցված չեն։ Մարտի 15-ին ՀԱԱԿ-ը հռչակավոր Կառնեգի Հոլում հսկայական հանրահավաք կազմակերպեց կառավարության այդ որոշման դեմ, որի արդյունքը եղավ այն, որ ապրիլի 23-ին ԱՄՆ-ը պաշտոնապես ճանաչեց Հայաստանի Հանրապետությունը։

Հայաստանում, սակայն, բոլշեւիկների եւ քեմալականների կողմից սպառնալիքը գնալով մեծանում էր։ ՀԱԱԿ-ը մեծ ջանքեր գործադրեց նախագահ Ուիլսոնին համոզելու, որ փրկի Հայաստանը, սակայն ողբերգական իրադարձությունները հետեւեցին մեկը մյուսին։ Թուրքերը հարձակվեցին, իսկ բոլշեւիկները՝ գրավեցին Կովկասը։ 1920 թվականի դեկտեմբերի 2-ին Հայաստանը դարձավ խորհրդային։

ՀԱԱԿ-ի գործելու հնարավորությունները նվազեցին։ Այնուամենայնիվ, երբ 1921-ին Հայաստանը տառապում էր սովից, նա պրեզիդենտ Հուվերին դիմեց օգնություն ցուցաբերելու խնդրանքով, իսկ 1923-ին ակտիվորեն պայքարեց Լոզանի դաշնագրի դեմ, որով Թուրքիային էին վերադարձվում հայկական հողերը։

ՀԱԱԿ-ի հույսերը չարդարացան։ Բոլշեւիկների, քեմալական ազգայնամոլների եւ ամերիկացի անտարբերների միացյալ «բանակը» ավելի հզոր դուրս եկավ, քան նրա համեստ կարողությունները։

1934-ին նրա կորովի ղեկավար Վահան Գարդաշյանի մահով կազմալուծվեց նաեւ ՀԱԱԿ-ը։

Այնուհետեւ ամերիկյան քաղաքականության վրա ազդելու փորձեր ամերիկահայ համայնքի կողմից չեն եղել մինչեւ 1975 թվականը, երբ միաժամանակ երկու բանաձեւ ներկայացվեց։

Հայ համայնքն սկսեց իր երկրորդ զարթոնքն ապրել։

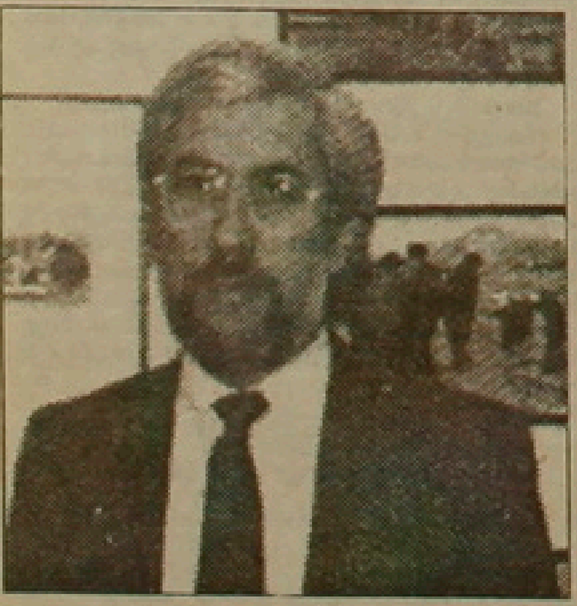

***ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ**, հիմնված 1972-ին, ունի 11 մշտական անդամներ, որոնք աշխատում են Կապիտոլիումի մերձակայքում տեղադրված գրասենյակում։ Ղեկավարվում է բարերարների կողմից, որոնք տարեկան նվազագույնը հազար դոլլար են մուծում։*

Նրանց ծրագրի մաս են կազմում ամերիկացի քաղաքագետների շրջանում հայանպաստ քարոզչություն կատարելը, իրավական հարցերի քննարկումը, հաղորդակցական տարբեր միջոցներից ստացված տեղեկությունների հետազոտումն ու ուսումնասիրությունը։ Այստեղ պատրաստում են նաեւ մասնագետներ այդ ասպարեզում աշխատելու համար։

Գործադիր մարմնի տնօրեն Ռոս Վարդյանը, կառավարական ու իրավական հարցերի գծով տնօրեն՝ Վան Գրիգորյանը եւ հասարակական հարաբերությունների գծով տնօրեն՝ Քերոլ Լոնգը փորձված քաղաքագետներ են։

digitised by A.R.A.R.@

ռեյիտությունների էլ սահմանափակ են ու չեն կարող որպես «խայծ» ծառայել անկողմնակալ անդամներին իրենց կողմը գրավելու:

«Այս կառավարությունը բուրքերին ատելությունը չէ,- եզրակացնում է Դավիթ Կոեկարյանը (Մերիլենդից դեմոկրատ ներկայացուցիչ Բեն Կարդինի վարչական օգնականը):- Այն շատ ավելի «համեղ պատառներ» ունի հյուրասիրելու իր անդամներին, քան հայկական համայնքը: Ճշմարտությունը ու արդարությունը միշտ չէ, որ կարող են հաղթանակել»:

Այս կենդանի հարցի ձգձգումն էլ հայկական հասարակությունների դրեց երկընտրանքի առաջ. կամ քաղաքական պայքարի իրենց պատասխանատվությունը շարունակել այնպիսի մի հարցի շուրջ, որն անլուծելի է մոտիկ ապագայում, կամ էլ ուշադրությունը սեւեռել առավել արդյունավետ բնագավառներին: Հաշվի առնելով Ծոցի պատերազմից հետո Թուրքիա-

ԱՄՆ-ՌՒՍ

աշխատանք տարվում Նախանձներում

ջի հեղինակության բարձրացումը, մեր հաստատությունները մեծ կողմնորոշվեցին, իրենց գործունեությունն ուղղելով երկրաշարժի օգնության, Ղարաբաղի խնդրի եւ նման այլ հրատապ հարցերի վրա:

«Երբ մարդիկ կարծում են, թե Ամերիկայի Հայկական Ազգային Կոմիտեն (ՀԱԱԿ) միայն մի Ցեղասպանության հարցն է հետապնդում, չարաչար սխալվում են»,- ասում է հասարակության գործադիր մարմնի տնօրեն Սեբո Բոյաջյանը:

Իսկ Հայկական Համագումարն այժմ պաշտպանում է այնպիսի մի նախագիծ, որով կարելի կլինի ամերիկյան օժանդակությունն առաջին հերթին առաքել Խորհրդային Միության ժողովրդավարական հանրապետություններին: Այս գործում մեր ընկերները գործակցում են տարբեր էթնիկական ուր լոբբիների հետ:

Վաշինգտոնում ընդհանուր եզրակացությունն այն է, որ ամերիկահայերն այժմ էլ այնպիսի իրենց ընդդեմ շնորհակալ քաղաքական պայքարի մեջ: Մի շարք կոնգրեսականների գրասենյակներից ստացված տեղեկությունները վկայում են այն մասին, որ նրանք Ցեղասպանության հարցի վերաբերյալ բանաձեւի անհամեմատ ավելի շատ են ուսանում, քան հայերից: Իսկ հայկական համագումարի գործադիր մարմնի տնօրեն Ռոս Վարդյանը խոստովանում է, որ ամերիկահայերը շատ հազվադեպ պատրաստակամ են միահամուռ համախմբվածություն ցուցաբերելու: Անի Թորան Մարդու Իրավունքների Հայկական խորհրդից, շատ ավելի կտրուկ է դնում հարցը:

«Հայերն ավելի շատ փող պետք է տրամադրեն քաղաքական պայքարի առաջ տանելու համար: Նրանք պատրաստ են այնքան հաճախ են օգնել թեկնածուների ընտրություններին: Դա երկկողմանի հարաբերություն է. երբ մենք նրանց չենք օգնում, նրանք էլ մեզ չեն օգնի: Համագործակցությունները կատարելը հրաշալի միջոց է, սակայն մենք չենք կարողանում այն արդյունավետ կերպով օգտագործել»: Լինելով այդ գործի հմուտ մասնագետ, նա բացահայտում է, որ երբ հայերը հանրապետությունը հայկական ինչ-որ հարցի վերաբերյալ է լինում, ներգրավված անձանց գումարը 100 դոլլար է կազմում, մինչդեռ երբ հայկական չէ, այն հասնում է 1.000 դոլլարի:

Մյուս կողմից, Համագումարի մեծամասնական խմբի նախկին առաջնորդ Ռոդնեյ

ունենալ նրա հրաժարման հաջորդ օրն իսկ նրան փոխարինելու համար:

Գործուն մասնակցությունն արդյունավետ է

Ֆիլադելֆիայում Մարդու իրավունքների հայկական փոքրիկ կոմիտեն 30 հազար ստորագրություն կարողացավ հավաքել եւ նամականգրական մի մեծ շարժում ստեղծել հանգելու սենատոր Առլեն Սփեքթրին (հանրապետական՝ Փենսիլվանիայից), որ պաշտպանի Ցեղասպանության որոշումը: Անցյալ ամիս, համագործակցելով հունական համայնքի ներկայացուցիչների հետ, նույն կոմիտեն կարողացավ արգելել թուրք դեսպան Օզալի այցելությունը Փենսիլվանիայի համալսարան:

Հայկական համագումարի եւ Ազգային Կոմիտեի տեղական գրասենյակների երկու տարվա համատեղ գործունեության արդյունքն էր նաեւ 1985 թվականին ընդունված որոշումը, որով, հակառակ բրիտական ընդդիմության, ցեղասպանությունը որպես առարկա մտավ դպրոցական ծրագրեր: Այդ գործի հաջողության համար նրանք համագործակցեցին նաեւ ժողովրդական համայնքի հետ, որի 100 հազար դոլլարի հանգանակության շնորհիվ հնարավոր եղավ այդ թեմայով երկու ուսումնական ֆիլմեր պատրաստել:

Հայկական լոբբիի գործունեության երկու հիմնական ուղղություններն այժմ երկրաշարժը ու անկախության գործընթացն են: *«Սենատորներից շատերը, կարծես խղճի խայթ զգալով, որ Ցեղասպանության որոշմանն ի նպաստ չքվեարկեցին, շտապում են հիմա անեն առիթով օգնել Հայաստանին»*, ասում է Ռոբերտ Դոբանը (հանրապետական՝ Կալիֆոռնիայից): Այդ պատճառով էլ ընձեռված հնարավորությունները մեծ են: 1974-ին Կիպրոսի մի մասի գրավումը թուրքերի կողմից առիթ դարձավ, որ հունական լոբբին 25 միլիոն դոլլարի մարդասիրական օժանդակություն ստանա ԱՄՆ-ի կոնգրեսից: Այն հետագայում հասավ մինչեւ 280 միլիոն դոլլարի, որով Կիպրոսը կարողացավ վերա-

կական համագումարից:- *Հարցն այն է, թե ինչքանով կընդդիմանան մեզ եւ մենք ինչքան հետեւողական կլինենք»:*

Ուժը քանակի մեջ է

Համատեղ գործակցելու բալթիական, ռուսական, ուկրաինական, վրացական եւ հայկական համայնքների որոշումները, ինչ խոսք, դրական արդյունք կարող են տալ: Առանձինառանձին նրանք հազիվ թե կարողանան փոփոխության ենթարկել խորհրդա-ամերիկյան հարաբերությունները, մինչդեռ միասին կարող են թելադրել իրենց կամքը: Այս առումով նոր հնարավորություններ են բացվում հայկական լոբբիի համար: Հունական լոբբին, որը թուրքերի հետ հարաբերությունների հարցում ընդհանուր շատ բան ունի հայկականի հետ, նույնպես ոգեւորված է եւ պատրաստ է համագործակցելու:

Վերոհիշյալ հաստատություններից հաստատես Հայկական Համագումարն արդեն իսկ մարդու իրավունքների մի շարք խորհուրդների հետ կապեր հաստատելով՝ հասել է այն բանին, որ ՄԱԿ-ում հատուկ նիստեր անցկացվեն դատապարտելու Ցեղասպանությունը, բռնարարքներն ու մարդու իրավունքների ոտնահարումները:

Ամերիկայի իրավաբանների միության կառավարական կապերի գծով նախագահ Քրեյգ Բաարը գովասանքով է արտահայտվում Հայկական Համագումարի կատարած աշխատանքի մասին: *«Նրանք կարողանում են հայկական նեղ շրջանակներից դուրս գալով՝ ավելի ընդհանուր հարցեր բարձրացնել: Ես նրանցից ավելի արդյունավետ աշխատողների չեմ ծանաչում»*,- ասում է նա:

Խորհրդային ուրիշ հանրապետությունների ներկայացուցիչներ հայերին դիտում են որպես «տիպար» եւ ցանկանում են համագործակցել նրանց հետ: Սակայն համագործակցությունը, մյուս կողմից, երբեմն է հանում մի բեռություն հայկական լոբբիի աշխատանքում: Այն, որ չնայած հայերն ուրիշների հետ հեշտությամբ համագործակցում են, նրանք իրենց տարբեր խմբավորումների հետ չեն կարողանում նույնիսկ սովորական կապեր հաստատել:

«Երբեմն խորհրդակցում ենք, երբեմն՝ ոչ,- ասում է Բոյաջյանը:- *Շատ անգամ աշխատանքն է տարբեր լինում, կամ էլ՝ արծարծվող հարցը»:*

Հայկական Համագումարից Վարդյանը ուրախությամբ նշում է, որ Ցեղասպանության հարցի վերաբերյալ բոլոր խմբերն էլ միասին էին աշխատել: Մինչդեռ Անի Թո-

բան բացասական է համարում այն փաստը, որ երկրաշարժի առնչությամբ միասնական դիմում ներկայացնելու Պետքարտուղարության պահանջին, խմբերը չէին կարողացել որոշել, թե ո՞ր հիմնարկության պաշտոնաթերթիկների վրա պետք էր գրել այդ դիմումը:

Բարրի ԶՈՐԹՅԱՆ

«Լոբբինգը ողջ ժամանակը խլող զբաղմունք է: Մեզ պետք է կազմակերպություն ունենալ, որը կարող է իր ժամանակը եւ միջոցները տրամադրել դրան»:

Հայկական Համագումարի հովանավոր եւ նախկին տնօրեն Բարրի Զորթյանը որպես հայկական լոբբիի ցավոտ կողմ նույնպես նշեց միաբանության պակասը: Համաձայնելով Թորանի հետ, նա էլ գտնում է, որ մեկ միասնական կազմակերպության դեպքում շատ ավելի հեշտ կլիներ հայկական հարցերն «առաջ տանել» Վաշինգտոնում:

«Դուք չեք կարող հաղթանակի հույս ունենալ, եթե չմիավորվեք»,- ասում է Ռիչըրդ Լեմանը, ավելացնելով, որ Ազգային կոմիտեն եւ Հայկական Համագումարը սովորաբար հարթում են իրենց տարաձայնությունները նախքան Կապիտոլիումի «դուռը ծեծելը»:

Համեմատած իրեական լոբբիի հետ, որին պետք է առաջին տեղը տալ կազմակերպվածության եւ արդյունավետ աշխատանքի տեսակետից, հայկականը գրավում է 5-6-րդ տեղը օտարների հավելումներով: Իսկ հայազգի Թելլալյանի գնահատումով՝ ոչ իսկ 10-րդ տեղը: *«Ուրիշները շատ ավելի լավ աշխատանք են տանում»,-* ասում է նա:

Այնուամենայնիվ, հայկական լոբբին գործում է եւ նրա աշխատանքից շատ բան է կախված: Կարողանալու՞ է արդյոք այն դիմագրավել փորձությունները, եւ «լսելի դառնալ» Ամերիկայի նման հսկա խառնարանում:

«Սպագան մեզ հետ է,- ասում է Վարդյանը:- *Տարիների ընթացքում մարդիկ ավելի են գիտակցում հայկական լոբբիի դերը եւ ավելի դրականորեն են արձագանքում նրա միջոցառումներին: Մենք ավելի ենք հզորանալու, մեր գործունեությունն ավելի արդյունավետ է դառնալու»:*

«Կարեւորն այն է, որ մենք սկսել ենք այս գործը: Առաջներում մենք նման փորձ չենք ունեցել: Բայց պետք է ուսյուններով առաջ գնալ, ոչ թե քայլերով: Իսկ մենք առայժմ քայլում ենք, դա դեռ բավարար չէ»,- եզրակացնում է Անի Թորանը:

Թոմ ՅՈՒԼՓԻՆ
Վարդան ՕՍԿԱՆՅԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ *փաստորեն մաս է կազմում Ռամկավար ազատական կուսակցության հասարակական հարաբերությունների բաժնի, որը Վաշինգտոնում երկու հիմնական նպատակ է հետապնդում. արդար լուծում գտնել Ցեղասպանության հարցին եւ Ամերիկայի քաղաքականության մեջ հայերի առավելագույն մասնակցությունն ապահովել:*

Գլխավոր աշխատակիցն է Անի Թորանը, որն էլ սկսել է կամավոր աշխատել այստեղ 1986-ից: Հիմնականում հանգանակությունների եւ միջոցառումների կազմակերպման շնորհիվ խորհուրդը կարողանում է կապեր հաստատել Ամերիկայի քաղաքական գործիչների շրջանակում

կանգնել իր տնտեսությունը:

Երբ Հայաստանի Հանրապետության հանրաքվեն հաջող ավարտ ունենա, ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը ուղղվելու է օժանդակելու բոլոր անկախություն ձեռք բերած հանրապետություններին շրջանցելով Մոսկվային: Լոբբիինգով զբաղվողների համար սա էլ, թվում է, դառնալու է ավելի արդյունավետ մի խնդիր, քան Ցեղասպանությունը: Այս դեպքում միայն մի առարկություն կարող է լինել. այն, որ Գորբաչովին «անտեսելը» ամերիկյան շահերին չի համապատասխանում: Սակայն դա կարող է ժամանակավոր բնույթ կրել:

Պետքարտուղարության հետ հայերի կապե-

րըն էլ ավելի են զարգացել 1988-ի երկրաշարժից հետո: Պաշտոնական մի խոսնակի տվյալներով, Խորհրդային Միության հանրապետությունները ներկայացնող համայնքներից հայերն ամենաազդեցիկ լոբբին ունեն այժմ ԱՄՆ-ում: *«Բնական է, որ դա տագնապ առաջացնի կառավարության քաղաքականության մեջ,-* ասում է Գրիգորյանը Հայ-

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵՆ *Հայ հեղափոխական դաշնակցության հասարակական հարաբերությունների մասնաճյուղն է, որի գրասենյակը գտնվում է Սպիտակ տան մոտակայքում: Գործն այստեղ առաջ է տարվում ֆեդերալ նախագծային մակարդակով: Գործադիր մարմնի տնօրեն Սեբո Բոյաջյանը ղեկավարում է 3 հոգուց բաղկացած մի հանձնախումբ, որ կազմվել է 1983-ին, չնայած կազմակերպությունն ինքը ավելի հին է եւ Վաշինգտոնում գործում է 1923-ից:*

Օրագրի հիմնահարցերն են Ցեղասպանության ճանաչումը, երկրաշարժի աղետյալ օգնությունն ծեծ բերում եւ Ղարաբաղյան խնդրակցման պաշտպանությունը:

Քարաջյանը պնդում է, թե հայերը խասպանությունը չեն: *«Նրանք իրենց հարցերը ընդհանուրի համար չեն պահանջում»:*

Նախկին դեմոկրատ ներկայացուցիչ Թոնի Կոելոն ժամանակին էր որպես հայերին ի նպաստ արտահայտվող ամենազորեղներից խոսնակը Կոնգրեսում: Հայերը պարզապես դարձել էին Թեդ այն ընկերների պաշտպանությունը

ՆԱԽԱԳԾԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐՈՇՈՒՄ

(Ի՞նչ փուլերից է անցնում լոբբին)

1 Պաշտոնական մի դեմք կամ իրավարարություն «խթանիչ ուժի» դեր կատարելով՝ պետք է նախագիծը դարձնի հրատապ հարց:

2 Կապերի հաստատում այլ ազգային խմբավորումների հետ, կոալիցիա ստեղծելու եւ նախագիծը միասնաբար պաշտպանելու նպատակով:

3 Բոլորի կողմից համաձայնեցված մի նախագծի պատրաստում: Երկար ու դանդաղ գործընթաց է, քանի որ յուրաքանչյուր խմբավորում կփորձի իր «ցավն» առաջ քաշել եւ համապատասխան կետ մտցնել նախագծի մեջ: Մի քանի շուրջ կարող են 3 շաբաթ չհամաձայնվել:

4 Հովանավորների որոնում: Նախընտրելի է երկու հարմար թեկնածու գտնել տարբեր կուսակցություններից (հանրապետական եւ դեմոկրատ), հետագա որեւէ ընդդիմության առաջն առնելու համար:

5 Կապերի հաստատում կոնգրեսական կանխագծի հետ. պարզելու թե նրանք արդյոք ցանկանու՞մ են գործակցել տվյալ հարցի շուրջ: Ֆաքսի եւ հեռախոսազանգերի միջոցով առաջարկը ներկայացնել եւ դրական պատասխանի դեպքում անմիջապես գնալ գրասենյակները նախագծի խմբագրման աշխատանքը կատարելու համար: Քաղաքագետներն այստեղ ունեն իրենց վերջին խոսքն ասելու իրավունքը:

6 Վերամշակման ենթարկվելով, որոշ հատվածներ, կարող են հանվել նախագծից, խուսափելու համար հետագա քաղաքականություններից: Ամեն մի տարաձայնություն կարող է դանդաղեցնել որոշման ընթացքը: Վերջնական տարբերակն ընդունվում է եւ հովանավորներն ստորագրում են:

7 Խմբավորումներն սկսում են լոբբիինգի իրենց աշխատանքը, առավել մեծ թվով կողմնակիցներ հավաքագրելու նպատակով, հատկապես այն հանձնախմբերում, որտեղ քննարկվելու է տվյալ նախագիծը (Սենատի արտաքին հարաբերությունների կամ ներկայացուցիչների տան Արտաքին գործերի ենթահանձնախմբեր):

8 Խիստ անհրաժեշտ է նաեւ դիմել քաղաքականությունից հեռու գտնվող հասարակ ժողովրդի կարծիքին, քաղաքագետներին ապացուցելու համար, որ հարցը վայելում է նաեւ նրանց աջակցությունը:

9 Անհրաժեշտ է նաեւ իմանալ Պետքարտուղարության տեսակետը: Նախագծի հաջողությունը մեծապես կախված է այն բանից, թե ինչքանով է այն համապատասխանում Ամերիկայի ազգային շահերին:

10 Հանձնախմբում հաջողության հասնելու դեպքում, սկսվում է ավելի լայն աշխատանք երկու պալատներում մեծամասնություն ձեռք բերելու նպատակով:

digitised by A.R.A.R.@

Միխայիլ Գորբաչովը ողջունում է «Դեմոկրատական բարեփոխումների համար» շարժումը

Մ. Գորբաչովը ԽՍՀՄ 9 քաղաքական գործիչների ստորագրած հռչակագիրը, որտեղ կոչ է արվում ստեղծել «Դեմոկրատական բարեփոխումների համար շարժում», գնահատել է որպես «դրական քայլ»: Այդ մասին հայտարարել է Արկադի Վոլսկին, երեկ՝ երեքշաբթի օրը Մոսկվայում կայացած մամլո ասուլիսին, որին մասնակցել են նաեւ Անատոլի Սոբչակը, Էդուարդ Շեւարդնաձեն, Գավրիիլ Պոպովը եւ Նիկոլայ Պետրակովը:

«ԽՍՀՄ պրեզիդենտն ասել է, որ եթե նոր դեմոկրատական շարժումը հանդիսանա հայտարարված նպատակներին, այն է, հասարակական [illegible] ուժերի միավորում, դեմոկրատիայի [illegible], բարեփոխումների եւ վերակառուցման [illegible], ապա դա միայն կարելի է ողջունել»,- նշել է Վոլսկին: «Ի՞Ծ»-ի թղթակցի այն հարցին, թե այդ մասին ինչ կարծիք ունի Գորբաչովը, Վոլսկին պատասխանել է. *«Գիտեք՝ թե չգիտեմ, բայց ենթադրում եմ»*:

Լենինգրադի քաղաքապետ Անատոլի Սոբչակը [illegible]

Ըստ Էդուարդ Շեւարդնաձեի, [illegible] *«Դա,- ընդգծել է Շեւարդնաձեն,- չի լինի [illegible] Դա կլինի նոր դեմոկրատական [illegible]*

Երկրորդ խնդիրը՝ վերացնել դիկտատուրայի վտանգը եւ [illegible] այն վտանգը, որը մինչեւ հիմա դեռ գոյություն ունի»,- նշել է Շեւարդնաձեն: Ըստ Վոլսկու, «Շարժումը» չի հակադրվի գործող քաղաքական ուժերին: Նրա գործունեության հիմքում կլինի ոչ թե ժխտումը, այլ դրական արդյունքներին, միասնականությանն ու համաձայնությանը, առողջ բանականությանը հասնելու ձգտումը:

Ինչպես նշեց Շեւարդնաձեն, դա ենթադրում է գործնական համագործակցություն բոլոր կուսակցությունների, անգամ ԽՄԿԿ-ի հետ: Քանի դեռ շարժումը չի վերակազմավորվել կուսակցության, ԽՄԿԿ-ի անդամների համար խնդիր չի լինի թողնելու կուսակցության շարքերը: Բայց, ըստ Ա. Սոբչակի, կազմավորվող շարժումը կարող է քաղաքական հեռանկար հարթել այն կոմունիստների համար, որոնք *«չեն ցանկանում գնալ ո՛չ Նինա Անդրեեւայի կուսակցության, ո՛չ էլ Պոլոզկովի կամ Լիգաչովի կուսակցության հետ»*: Այդ առթիվ, Վոլսկին հաղորդել է, որ հուլիսին սպասվում է ԽՄԿԿ Կենտկոմի շատ ծանր պլենում, որտեղ կքննարկվի ԽՄԿԿ նոր ծրագիրը եւ որում, *«ինչպես կարելի է գուշակել, կկատարվի բեւեռացում, եթե ոչ բաժանում»*:

Գավրիիլ Պոպովը, խոսելով համամիութենական դեմոկրատական կուսակցության ստեղծման հնարավորության մասին, նշեց, որ վերջին ժամանակները տարբեր հանրապետությունների դեմոկրատական ուժերի շրջանում աճում է ամբողջ երկրի մասշտաբով միավորվելու ցանկությունը, որն էլ կապահովի ողջ երկրով մեկ բարեփոխումների հաջողությունը: Այդպիսի ձգտում, նշել է Մոսկվայի քաղաքապետը, կա նաեւ այն վեց հանրապետություններում, որոնք հայտարարել են Միութենական պայմանագիրը չստորագրելու ցանկության մասին:

Այդ առթիվ, կոնֆերանսի մասնակիցները հայտնել են, որ մոտակա օրերին կմեկնեն երկրի տարբեր շրջաններ եւ հանրապետություններ, որպեսզի աջակցեն ստեղծելու տեղական կազմկոմիտեներ՝ սեպտեմբերին կայանալիք «Դեմոկրատական բարեփոխումների համար շարժման» սահմանադիր կոնֆերանսի նախապատրաստական աշխատանքները կազմակերպելու համար:

Մոսկվայի փոխքաղաքապետ Յուրի Լուժկովը կարդացել է մի հայտարարություն, որը բացի իրենից ստորագրել են նաեւ Միխայիլ Բոչարովը, Սերգեյ Ստանկեւիչը, Մոսխորհրդի այլ անդամներ, որում պատրաստակամություն է հայտնվում մասնակցելու այդ կոնֆերանսի նախապատրաստական աշխատանքներին: ■

ԴՄԻՏՐԻ ՍԱՅՄՍ

Գորբաչովի բարեփոխումները

Դմիտրի Սայմսը ԱՄՆ-ի առաջատար խորհրդագետներից է, զբաղվում է խորհրդա-ամերիկյան հարաբերություններով:

Ծնվել է ԽՍՀՄ-ում, ավարտել է Մոսկվայի համալսարանի պատմության ֆակուլտետը: Այնուհետեւ իր ազատ գաղափարների համար հետապնդվել է ՊԱԿ-ի կողմից: 1972-ին գաղթել է ԱՄՆ:

Այժմ նա հեղինակավոր, ոչ կառավարական Կարնեգի ֆոնդի ռուսական ծրագրի տնօրենն է: Ռիչարդ Նիքսոնի ԽՍՀՄ կատարած վերջին այցելության ժամանակ Սայմսը ուղեկցում էր նրան:

Ներկայացնում ենք «Նեզավիսիմայա գազետա» թերթի հունիսի 11-ի համարում տպագրված խորհրդագետի կարծիքը Գորբաչովի վարած քաղաքականության եւ երկրի վիճակի մասին:

Գորբաչովի սխալների մասին: Ակնհայտ է, որ Գորբաչովի սկսած «ջարդոնն» առանց հիվանդությունների չէր անցնի: Բայց նա թույլ է տվել հսկայական քանակությամբ սխալներ, այն էլ ոչ թե տակտիկական, այլ ստրատեգիական: Հիմնականը, անցած տարիներին ունենալով մեծ հեղինակություն, Գորբաչովը չանցկացրեց տնտեսական հսկայական այնպիսի բարեփոխումներ, ինչպիսիք օրինակ եղան Չինաստանում եւ Հունգարիայում: Ընդ որում, այդ բարեփոխումները, ինչպես ցույց է տալիս Չինաստանի փորձը, կուսապարատի իշխանությունն ամենեւին չէին թուլացնի, փոխարենը մարդիկ վերակառուցում անելով, կհասկանային իրական ապրանքները՝ խանութներում եւ ցուցափեղկերում:

Երկրորդ սխալը. Գորբաչովը բոլորովին չհասկացավ ազգային հարցը: Նա երեւի մտածում էր, որ եթե հանրապետություններին տրվի մեծ ինքնավարություն, նրանք փոխարենն իրեն կծափահարեն: Երբեք: Դա մարդկային բնությունը չհասկանալ է: Արեւմուտքում դա անվանում են «գաղութային անշնորհակալության օրենք»: Թվում է, թե կենտրոնը գաղութներին լավություն է անում, նրանց ֆինանսավորում է, անգամ նրանց համար տանջվում, իսկ սրանք՝ անշնորհակալ են գտնվում: Եւ իսկապես անշնորհակալ են: Հանրապետությունների նման վերաբերմունքին Գորբաչովը խիստ անպատրաստ դուրս եկավ:

Երրորդ սխալն, ինձ թվում է, մարդկային հոգեբանությունը չիմանալն է կամ չհասկանալը: Գորբաչովը, կարծում եմ, քաջատեղյակ է կուսապարատի հոգեբանությանը, իսկ շարքային մարդկանց՝ ոչ: Խորհրդային մարդը ավանդաբար չի վստահում իր կառավարությանը, նրանից սպասում է անվերջանալի խաբեություններ, ամեն մի նախաձեռնության ծրնցում: Եւ Գորբաչովն իր՝ նախեւառաջ տնտեսական բնույթի հրամանագրերով մեկ անգամ եւս հաստատեց այդ միտքը:

Քաղաքացիական պատերազմի հնարավորության մասին: Որպես խորհրդագետ ես չեմ կարող նման հեռանկարը բացառել: Ի դեպ, հաճախ այստեղ էլ՝ Արեւմուտքում, քաղաքացիական պատերազմի հեռանկարը գնահատում են ակադեմիական դիրքերից՝ ներկայացնելով որպես բանակի եւ ժողովրդի, կարմիրների եւ սպիտակների հակադրություն:

Որպես պատմաբան, պետք է ասեմ, որ դա այդպես չէ, դրա վկայությունն է նաեւ Խառն ժամանակը եւ քաղաքացիական պատերազմի նախօրյակը: Ես կարող եմ պատկերացնել քաղաքացիական այնպիսի պատերազմ, որն սկսվում է կենտրոնական իշխանության թուլացումից, երկիրը տարբեր շրջանների բաժանվելուց, երբ բոլորը միմյանց դեմ են: Արդեն կան Հայաստան եւ Ադրբեջան, Վրաստան եւ Օսեթիա: Իսկ հետո աստիճանաբար այդ արյունոտ խառնաշփոթության մեջ կներեւան այլ ուժեր:

Որոշ առումով հենց այդպես եղավ նաեւ քաղաքացիական պատերազմին նախորդող շրջանում, սկզբում ընկան ռուսական կայսրության որոշ շրջաններ, հետո արդեն սկսեցին բյուրեղանալ երկու հիմնական ուժերը՝ բոլշեւիկներն ու նրանց թշնամի սպիտակները:

Լիտվական ճգնաժամի եւ Գորբաչովի նկատմամբ Արեւմուտքի վերաբերմունքի մասին: Մերձբալթիկայի դեպքերից ամերիկացիները ահավոր տպավորություն ստացան: Ոչ թե այնքանից, որ այնտեղ կրակել են կամ սպանել: Ճիշտն ասած, խաղաղ բնակչությանը կրակում եւ սպանում են շատ երկրներում, օրինակ Իսրայելում: Ամերիկացիներին ցնցեց սուտը, ստահոտ այն սուտը, որը կարծես թե վերցվում էր անցյալից: Գորբաչովից պետք այդպիսի սուտ չէին սպասում: Եւ հենց դա ամերիկացիներին ստիպեց մտահոգվել. կարո՞ղ է Գորբաչովն սպառել է իրեն, կարո՞ղ է նոր Գորբաչով է ի հայտ եկել, կարո՞ղ է մենք լավ չենք հասկացել հին Գորբաչովին: Դուք պետք է հասկանաք, որ Արեւմուտքը Գորբաչովին տեսել է որպես աշխարհի հսկայական եւ շատ դրական փոփոխությունների ճարտարապետ: Եւ այդ դրական փոփոխությունները մեզ համար այնքան իրական են, որքան դատարկ դարակները ձեզ համար: Սակայն հիմա Արեւմուտքն ավելի հաճախ է հարց բարձրացնում, իսկ միգուցե Գորբաչովն այժմ դառնում է անկայունության դրդապատճառ, կարող է, նրա զիգզագները, նրա անվճռականությունն էլ երկիրը հասցրել են աղետին: Չէ՞ որ ոչ ոք Միացյալ Նահանգներում, հատկապես քաղաքական շրջանակներում, չի ցանկանում մի այլ մեծ պետության տարածքում տեսնել արյունոտ քաոս, այն էլ այն դեպքում, երբ սա ունի միջուկային զենք:

Այն հարցը, թե Գորբաչովը Վիլնյուս զորք մտցնելու հրաման տվել է, թե ոչ, դա արդեն երրորդական է: Ես կարծում եմ՝ ոչ, չի տվել: Քաղաքականության համար կարեւոր է, ոչ թե այն, թե ով է կոնկրետ հրաման տվել, այլ՝ ո՞վ է ստեղծել այն իրադրությունը, որը հնարավոր է դարձրել նման որոշումը:

Արեւմուտքի հետ փոխհարաբերությունների հեռանկարի մասին: Ինձ թվում է, թե ամերիկյան վարչակարգն սկսում է ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել հանրապետություններին եւ հասկանալ, թե պարտադիր չէ, որ Գորբաչովը Մովսեսը լինի եւ վերակառուցումը մինչեւ վերջ տանի: Սակայն Գորբաչովի փոխարեն էլ Արեւմուտքը ոչ ոքի չի տեսնում, համենայն դեպս չի էլ կարող վստահության քվեն տալ մեկ ուրիշի: Երեւի թե, պետք է հասկանալ, որ ամերիկացիները, որոնք չեն տեսել այս խանութները, չեն կանգնել այս ահավոր հերթերում, չեն տեսել այս հոգնած, հիասթափված, կյանքից ծեծված մարդկանց, մինչեւ վերջ չեն հասկանում ձեր դրության ողջ ողբերգությունը: Կարճ ասած, ԱՄՆ-ն առայժմ կձգտի արագընթաց քայլերի չդիմել:

Դա եւ լավ է, եւ վատ: Լավ է, քանի որ կը կանխարգելի խորհրդա-ամերիկյան քաղաքական երկխոսության կառուցման հետագա սխալները: Վատ է, քանզի այսօր, ինձ թվում է, ձեզ անհրաժեշտ է հատկապես ԱՄՆ-ի եւ Արեւմուտքի օգնությունը, եւ նրանք, ակնհայտ է, որ արդեն կցուցադրեն առավել շրջահայեցություն եւ զգուշություն:

Ճգնաժամից դուրս գալու մեր հնարավորությունների մասին: Իհարկե, դուրս գալու հնարավորություն միշտ էլ կա, եթե չծագի միջուկային զենքի օգտագործմամբ քաղաքացիական պատերազմ: Ավելի հետաքրքրական է հետեւյալ հարցը. կարելի՞ է արդյոք օրվա իրական քաղաքականության պայմաններում դուրս գալ այդ վիճակից: Հիշեք Լեհաստանը: Չէ՞ որ այնտեղ նախկին վարչապետ Ռակովսկին կատարում էր այն բարեփոխումներից շատերը, որոնց իրագործումը հետագայում ստանձնեց «Սոլիդարնոստ»-ը: Սակայն կոմունիստների նկատմամբ վստահությունը վերջնականապես կտրված էր եւ այդ պատճառով էլ, ինչ միջոցներ էլ նրանք անեին, դրությունը նրանց տանում էր փակուղի: Իշխանության գլուխ պետք է գար «Սոլիդարնոստ»-ը, որպեսզի մարդիկ համաձայնվեին անցնելու տանջանքների հերթական շրջանը: Ո՞վ կարող է Միությունում իր վրա վերցնել «Սոլիդարնոստ»-ի դերը: Գորբաչո՞վը: Դժվար թե նրան արդեն հավատան: Գորբաչովը զինվորականների հե՞տ: Դժվար է դա պատկերացնել: Կոալիցիա՞ն, սակայն, վախենում եմ, որ դրա մեջ կմտնեն նույն քաղաքական դեմքերը: Կարծում եմ, որ այստեղ անհրաժեշտ են համաժողովրդական ընտրություններ: Միայն այն մարդը, որը կընտրվի ժողովրդի կողմից եւ դրանով իսկ կստանա անհրաժեշտ փոփոխություններ կատարելու մանդատը, նա կարող է ակնկալել հաջողություն:

Առանց ընտրողների կողմից ստացված վստահության, կարծում եմ, տնտեսական եւ քաղաքական լուրջ բարեփոխումներ անցկացնել այսօր անհնար է: ■

ՌԽՖՍՀ-ԽՍՀՄ. Որքա՞ն կտեւի «խաղաղությունը»

Ռուսաստանի նախագահական ընտրություններից հետո իջած ժամանակավոր քաղաքական խաղաղությունը թվացյալ է: Իրականում հասունանում է քաղաքական պայքարի մի նոր փուլ, որի գագաթնակետը նորից կլինի Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի ժողովրդական պատգամավորների հերթական համագումարը, որտեղ նախագահ Ելցինի երդման արարողությունից զատ, կսկսվեն կադրային հարցերի նոր քննարկումներ: Նորից կբախվեն ամենատարբեր պատգամավորական խմբերի հայացքները: Գերագույն խորհրդի նախագահի թափուր աթոռը, որը թեեւ արդեն կունենա միայն խորհրդանշական բնույթ, սակայն օրենքներ ընդունող գործընթացի մեջ գտնվող խորհրդարանի համար այն դեռեւս կպահպանի իր ուղեցուցային նշանակությունը: Չի բացառվում նաեւ, որ «Ռուսաստանի կոմունիստներ» եւ «Դեմոկրատական Ռուսաստան» պատգամավորական խմբերի պայքարից նորից օգտվեն «Դեմոկրատիայի համար պայքարող կոմունիստները»: Այստեղ որոշ նշանակություն կունենա նաեւ փոխնախագահ Ռուցկոյի դիրքորոշումը, քանզի վերջինս էլ ղեկավարում է այդ պատգամավորական խումբը: Սակայն չմոռանանք նաեւ նախագահ Ելցինին, որը թեեւ խորհրդարանում ունի իր «հակառակորդների» բազմաշերտ բանակը, բայց վերջին ամիսների վարած ճըկուն քաղաքականության շնորհիվ, կարողացավ զբաղեցնել ավելի հաստատուն ու կշռադատված դիրք: Նույնը նա ցույց տվեց նաեւ վերջերս, ԱՄՆ կատարած ուղեւորության ժամանակ, երբ նախագահ Բուշի, ինչպես եւ քաղաքական մյուս գործիչների հետ ունեցած հանդիպումների ժամանակ ամենեւին չյանտեսելով ՌԽՖՍՀ ինքնիշխանության փաստը, այս անգամ ավելի դրական վերաբերմունք ցուցաբերեց իր եւ նախագահ Գորբաչովի միջեւ զարգացող հարաբերություններին: «9-1»-ի հայտարարության եւ Միութենական պայմանագրի հարցերն այսօր թեեւ շարունակվում են մնալ որպես քննարկումների առարկա, սակայն դրանց մոտ ժամանակներին ստորագրման անհեռանկարայնությունը հուշում է, որ իրոք օրվա հրամայականն է դառնում 15 հանրապետությունների առաջնորդների կենտրոնից անկախ հավաքը, որն իրականում ավելի մեծ նշանակություն կունենա, քան հեռակա կամ միջնորդավորված հայտարարություններն ու բանակցությունները: Նման հավաքի կազմակերպիչներ կարող են հանդիսանալ երեք հանրապետություններ՝ Ռուսաստանը, Ուկրաինան եւ Ղազախստանը: Քանզի վերջիններիս մոտ է ապագա Միության առաջարկվող պայմանագրի խաղաքարտերի զգալի մասը:

Թվում է, սպասողական վիճակը հիմնականում կապված է հանրապետությունների խորհրդարաններում պայմանագրի քննարկման հետ: Բայց դա, ըստ էության, հերթական ինքնախաբեություն է: Արդեն իսկ պարզ է, որ գրեթե բոլոր հանրապետություններն էլ ընտրել են իրենց շահավետ ուղին եւ դրանից շեղվելու համար, նոր հեղափոխություններն անգամ դժվար թե օգնեն: Ուստի նոր դաշինքի կնքումը անվերապահորեն կկապվի միայն «տանհինգի» փոխշահավետ համագործակցության վրա: Իսկ մինչ այդ, Մոսկվայում ծնվում են ԽՄԿԿ-ին հակադիր նոր դեմոկրատական կազմակերպություններ, որոնց գլխավոր նպատակն է խորացնել վերակառուցման ճարտարապետի սկսած բարեփոխումները: Առայժմ Գորբաչովը միջոցներ է ձեռնարկում Լոնդոնյան հանդիպման հաջողությունն ապահովելու համար:

Իսկ արտասահմանյան ռադիոձայներն արդեն զգուշացնում են. Արեւմուտքի օգնությունը կլինի միայն այն դեպքում, երբ կենտրոնը այն հավասարապես բաժանի բոլոր հանրապետություններին՝ ներառյալ «9-1»-ը չստորագրած վեցյակին:

Յակոբ ՍՍՍՏՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Սերը եւ այլաբանությունը ժամանակակից Իրանի կինոյում

Միջազգային կինոշուկայում որոշակի համբավ ձեռք բերած իրանական կինոն իսլամական հեղափոխությունից հետո հարկադրաբար փոխեց իր բնական զարգացման ուղղությունը: Նոր իշխանություններն սկսեցին հոգ տանել երկրի խաթարված բարոյական նորմերի համար: Մերթ ռեստորանային տուրուդմփոցներով, մերթ էրոտիկ տեսարաններով հանդիսատես գրավող կինոն դադարեց իր ոչ այնքան երկարատեւ գոյությունը: Բոլոր շուկայական կինոնկարներին հատուկ երկրային սերը փոխարինվեց երկնայինով, միստիկականով: Պճնված եւ վայելուչ արտաքինով փողկապավոր տղամարդիկ «նոր» կինոյում հանդես եկան իբրեւ բացասական կերպարներ, իսկ իրենց արտաքինին բնավ չհետեւող խառնիխուռն մազերով եւ չսափրված երեսներով տղամարդիկ՝ կեղեքված, աստվածապաշտ, հայրենասեր, անձնուրաց, բարի եւ մի խոսքով՝ դրական: Երգող կանանց ձայնը, գայթակղիչ ելեւէջներով, մերժվեց ոչ միայն կինոյում, այլ ընդհանրապես: Կանանց բարոյականության չափանիշ դարձավ հեջաբը՝ չադրան, իսկ բարոյալքված կանանց բնորոշելու համար ծնվեց մի նոր արտահայտություն՝ «բադհեջաբ»: Գրաքննության սուր մկրատը կտրում, դեն էր շպրտում ժողովրդի բարոյականությանը վնաս հասցնող, արեւմտյան մերժելի բարքերի հետ առնչվող ամեն ինչ: Մյուս կողմից, երկարատեւ զինաբախումը Իրաքի հետ կինոյին պարտադրեց նոր թեմա: Սակայն կինոյի նկատմամբ իսլամական իշխանությունների 12-ամյա հետեւողական քաղաքականությունը կարծես թե տեղի է տալիս: Տեղի է տալիս ոչ միայն նրա համար, որ գրաքննությամբ զբաղվող անձինք հոգնել են, ոչ միայն նրա համար, որ հանդիսատեսն է պահանջում, այլ քաղաքական մթնոլորտն է փոփոխվում: Իրանում հաճախ սրամտում են, թե չադրան, որ ժամանակ առ ժամանակ սանրվածքի վրա հետ-առաջ է սահում, քաղաքական մթնոլորտի բարոմետր է:

Վերջերս Թեհրանում հրատարակվող թերթերը սուր բանավեճ էին սկսել մի քանի կինոնկարների շուրջը: Այդ քննարկումներն այն աստիճան բուռն էին, որ իսլամական մեջլիսի որոշ պատգամավորներ վերջերս ցուցադրված ֆիլմերից մեկի նկատմամբ մեծ հետաքրքրություն հանդես բերեցին: Նրանց համար կազմակերպվեց Մոհսեն Մախմալբաֆի բեմադրած *«Սիրո ժամանակը»* գեղարվեստական կինոնկարի հատուկ ցուցադրումը:

Բեմադրիչ Մախմալբաֆը, որ անցյալում հեղափոխության նվիրյալներից էր, վերջերս փոխել է իր համոզմունքները եւ նույնիսկ սափրել մորուքը: Նա վերոհիշյալ զգայացունց ֆիլմում պատկերում է երկրային սերը: Այդ ֆիլմի ցուցադրումից հետո Մախմալբաֆը քարկոծվեց հասկանալի արմատականների կողմից: Թեհրանում հրատարակվող պաշտոնական եւ կիսապաշտոնական թերթերը, հասկանալի մինչհեղափոխական մտավորականներին ճակատող *«Ադինե»* ամսագիրը, միացան ծավալված սուր բանավեճին:

«Քեյհանը» իր էջերում բազմաթիվ քննադատական հոդվածներ տպագրեց եւ «Սիրո ժամանակը» ֆիլմն անվանեց իսլամական հասարակության բարոյական նորմերն արատավորող մի կինոնկար: «Քեյհանի» հրատարակումից տեղեկանում ենք, որ «Սիրո ժամանակը» կինոնկարի գլխավոր հերոսուհին ամուսնացած լինելով հանդերձ, սիրային կապի մեջ է մտնում մի անծանոթ երիտասարդի հետ:

Մախմալբաֆի *«Զայանդեռուդի գիշերները»* կինոնկարի ցուցադրումն էլ ավելի շիկացրեց կինոքննադատների մթնոլորտը: «Քեյհանը» այդ ֆիլմը որակեց որպես հակահասարակական, հակաբարոյական, մարդկանց սրտերում հուսալքություն սերմանող, իսլամական հեղափոխության նկատմամբ հոռետեսություն տարածող ֆիլմ, եւ այդ կինոնկարը չարգելելու համար իր բողոքը հայտնեց մշակույթի նախարարությանը: Ըստ «Քեյհան»-ի, ֆիլմը նսեմացնում է հեղափոխության դերը, ինքնասպանությունը համարվում է անելանելի վիճակից դուրս գալու միակ միջոց եւ կողմնակից է Իրանի մինչհեղափոխական վիճակին: Կինոնկարը բացահայտ կերպով վիրավորանք է հասցնում պատերազմում զոհվածների հարազատներին եւ հաշմանդամներին, պատկերում պատերազմում նահատակված երիտասարդի մոր եւ կնոջ ինքնասպանությունը:

«Զայանդեռուդի գիշերները» ֆիլմը մի անդամահատված զինվորի եւ բարոյալքված կնոջ սիրային հարաբերությունների մասին է: Այնուհետեւ «Քեյհանը» եզրակացնում է, որ «Զայանդեռուդի գիշերները» ամենալկտի արտահայտչամիջոցներով ծաղրուծանակի է ենթարկում իսլամական հեղափոխության բոլոր սրբություններն ու արժեքները: Ըստ «Քեյհանի», Իրանի մշակույթի նախարարության հովանավորությունը վայելող կինոնկարում Իրանը ներկայանում է ամենազազրելի եւ նողկալի կողմերով:

Իրանի էկրաններում հայտնված մեկ այլ կինոնկար, որ առաջացրած աղմուկի առումով չի զիջում նախորդ երկու կինոնկարներին, *«Ո՜վ Իրան»* ֆիլմն է: Այդ ֆիլմը հայտնի ռեժիսոր Նասեր Թաղվայիի վերջին գործն է: Ֆիլմում պատկերված է մինչհեղափոխական շրջանի երեւակայական մի գյուղաքաղաք: Կինոնկարի դրվագներից մեկում գյուղական ուսուցիչը, դեռ մինչեւ հեղափոխության հաղթանակը, իր աշակերտներին սովորեցնում է «Ո՜վ Իրան, հարուստ օրրան» օրհներգը, որը զինծառայողի կողմից ընկալվում է որպես հակահասարակական արարք եւ խռովության փորձ: Իսկ երբ գյուղում տարածվում է շահի փախուստի լուրը, մի խումբ մահակակիրներ «Խոմեյնիի կամքով շահը փախուստի դիմեց» կարգախոսը վանկարկելով՝ հայտնվում են էկրանին: Հենց այդ ժամանակ զինծառայողի պաշտոնի բարձրացման առիթով կազմակերպված միջոցառումը խափանելուց հետո հաղթական վերադարձող աշակերտները ուսուցչի ղեկավարությամբ կատարում են «Ո՜վ Իրան, հարուստ օրրան» հիմնը: Ֆիլմն ավարտվում է այն պահին, երբ կրոնական կարգախոսներով հանդես եկող մահակակիրների խումբը դուրս է գալիս դեմ հանդիման երգող դպրոցականներին: Ըստ «Քեյհանի», այդ վերջին տեսարանը արտահայտում է բեմադրիչի շահախնդիր մոտեցումը իսլամական հեղափոխության պատմության նկատմամբ: Բեմադրիչի կողմից միտումնավոր կերպով իսլամի եւ կրոնի անտեսումը խիստ քննադատության է ենթարկվել թերթի այդ հրապարակման մեջ:

Պատասխանելով իրանական *«Ֆիլմ»* ամսագրի թղթակցի այն հարցին, թե ինչու՞ է ֆիլմը կոչվում «Ո՜վ Իրան», բեմադրիչ Նասեր Թաղվային պատասխանել է. *«Բոլորին ծանոթ է «Ո՜վ Իրան» օրհներգը, հենց այդ երգն էլ կազմում է ֆիլմի առանցքը: Ես միշտ մտածել եմ, թե մեր ժողովուրդը դարերի ընթացքում ինչպես է կարողացել գոյատեւել: Այդ հարցի պատասխանը փորձել եմ տալ «Ո՜վ Իրան» ֆիլմում: Դեպքերը տեղի են ունենում 1979-ի խռովահույզ օրերին, իրանական մի գյուղաքաղաքում: Սակայն այն կարելի է ընդհանրացնել»:* «Քեյհանը» նշում է, թե Նասեր Թաղվայիին հաջողվել է ֆիլմը նկարահանելու համար մշակույթի նախարարությունից 4 միլիոն թուման ստանալ:

Մեծ աղմուկ բարձրացրած կինոնկարներից մեկն էլ Մասուդ Քիմյայիի նկարահանած *«Սերժանտ»* ֆիլմն է, որի հիմքում ընկած է հեղափոխությանը մասնակցած մի զինվորի պատմությունը, որը բախվելով կյանքի դժվարություններին, հուսալքվում է: «Ադինե» ամսագրում հրատարակված մի հոդվածում նշված է. *«Սերժանտ»-ում Մասուդ Քիմյայիին հաջողվել է պատկերել կյանքի ամենադաժան պահերը: Միայնակ ու անպաշտպան մարդկանց փոխհարաբերությունները այդ ֆիլմում պատկերվել են անասելի պարզությամբ: Նրանք այն աստիճան տանջահար են, որ իրենց անկարողության վրա լաց լինելուց բացի ուրիշ ելք չեն գտնում: Նրանք անգամ սեփական ոտքերի վրա կանգնելու եւ պայքարելու ուժ չունեն: Նրա հերոսը՝ Ռոսթամը, հեղափոխական տարիների սերնդին է պատկանում, որն իր երիտասարդությունն անց է կացրել պաշտպանելով երկրի սահմանները եւ այժմ վերադառնում է ռազմաճակատից: Վերադառնում է եւ իր հողն ուզում, միայն իր հողը»:*

«Ադինեի» կարծիքով, այս տարի Իրանի կինոարվեստում սիրո հայտնագործման տարի էր: Եթե առաջներում սերը Իրանի կինոներում տաբու էր համարվում, այժմ արդեն ոչ ոք չի խուսափում դրանից:

Գրիգոր ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Համաշխարհային ֆուտբոլի աստղերը

Ֆրանկ ՌԻՅԿԱԱՐԴ

Ֆրանկ Ռիյկաարդը համաշխարհային ֆուտբոլի ամենավառ աստղերից մեկն է: Նա 1988 թ. Հոլանդիայի հավաքականի կազմում դարձել է Եվրոպայի չեմպիոն, Իտալիայի «Միլան»-ի հետ նվաճել ակումբային թիմերի Եվրոպայի չեմպիոնների գավաթը, միջմայրցամաքային գավաթը:

Ստորեւ որոշ կրճատումներով ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում ֆրանսիական «Օնզ Մոնդիալ» ֆուտբոլային ամսագրում տպագրված նրա հետ հարցազրույցը:

ՕՆԶ. - Այս հուլիսին սպառվում է «Միլան»-ի հետ քո պայմանագիրը, ի՞նչ ես մտադիր անելու:

ՌԻՅԿԱԱՐԴ. - «Միլան»-ն իմ պայմանագիրը երկարաձգելու համար հետաքրքիր առաջարկ արեց: Իմ փաստաբանները քննարկեցին պայմանները: Եթե ակումբը մոտակա տարիներին մարզական լավ արդյունքներ տա, ապա կմնամ: Եթե բանակցությունները հաջող վերջաբան չունենան, ես ուրիշ ակումբ կփնտրեմ:

- Օրինակ «Մարսել»-ը: Բեռնար Տապին երազում է քո նման սպիտակ մարզազգեստ տեսնել:

- Իրո՞ք, չգիտեի: «Մարսել»-ը Եվրոպայի լավագույն ակումբներից է:

- Կարելի՞ է «Միլան»-ի աստղային ժամն անցած համարել:

- Ոչ, խնդիրն այն է, որ մենք երկու-երեք տարի գործածում ենք նույն խաղաոճը, մրցակիցները հասցրել են մեզ լավ ուսումնասիրել եւ այլեւս մեր խաղը որեւէ մեկին չի զարմացնում:

- Ոմանք «Միլան»-ի ֆուտբոլիստներին համարում են «ռոբոտներ»:

- Դա այնքան էլ ճիշտ չէ: Վերջին տարիներին մեր հաջողությունները մարզիչ Սակկիի բեղմնավոր աշխատանքի բերքն է: Ինչ խոսք, որ մենք կոլեկտիվ խաղ ենք կերտում, եւ առանձին կոմբինացիոն համակարգեր իրոք անգիր ենք արել ու ավտոմատացման մակարդակի հասցրել: Այդպիսի պարագաներում անհատական որակը անցնում է երկրորդ պլան: Սակայն, եթե ուզում ես նոր բարձունքներ ունենալ, միշտ ստեղծագործել է պետք, իհարկե՝ չդավաճանելով տակտիկական կարեւոր սկզբունքներին: Մի խոսքով իրենք խաղացողները պետք է գտնեն զարմացնելու գաղտնիքը, առանց որի դժվար է նոր հաջողություններ ակնկալել:

- Դու լավ ես յուրացրել այդ սկզբունքները:

- Ես, իրոք, հաճախ եմ պատասխանատվությունը վերցնում ինձ վրա: Առանձին դեպքերում հանդգնել, նախաձեռնություն դրսեւորել է պետք:

- Հոլանդական հրաշալի եռյակի «Միլան»-ից հեռանալու դեպքում ի՞նչ սպասվում է այս թիմին:

- «Միլան»-ի փիլիսոփայությունը միայն հաղթելն է, ուստի այստեղ փոխարինողներին կարող են այնպես ուժեղացնել, հետագայում նորից ու միշտ հաղթելու համար:

- 1990 թվականը երեւի դժվարին էր քեզ համար:

- Այո, դա արդեն գաղտնիք չէ: Մենք անհաջող հանդես եկանք աշխարհի առաջնությունում, ես անձնական բարդություններ ունեցա, մի ցավոտ բաժանում: Կինս աղջկաս հետ վերադարձավ Հոլանդիա եւ ես դառը պահեր ապրեցի: Այժմ ամեն ինչ լավ է ընթանում: Ես երբ ցանկանամ կարող եմ տեսնել աղջկաս եւ ուրախ եմ իմ նոր կյանքով:

- Շատերի մոտ տպավորվել է աշխարհի առաջնությունում քո անվայել արարքը Ֆյոլլերի դեմ:

- Դա, անկասկած, իմ անձնական բարդությունների հետ ուղիղ կապ ուներ: Ես ագրեսիվ էի եւ հիմա անկեղծորեն դրա համար զղջում եմ: Ես շատ եմ սիրում ֆուտբոլ խաղալ, կրքոտ սիրում եմ իմ մասնագիտությունը: Կոպտություն տանել չեմ կարող: Ցավում եմ, որ ֆուտբոլասերներին տվել եմ մի պատկեր, որը իմը չէ: Ես Ֆյոլլերին չէի կծել, նա թատերական հնարքներով իր վրա գրավեց մրցավարի ուշադրությունը: Վերջինս անտեղի ինձ դեղին քարտ ցույց տվեց, որը նշանակում էր, որ մյուս խաղին չեմ մասնակցի: Ես կորցրի հավասարակշռությունս եւ թքեցի Ֆյոլլերի երեսին: Երկուսիս էլ հեռացրին դաշտից: Ես

սադրանքի ենթարկվեցի, որի համար շատ զղջացի: Դա ինձ համար դաս եղավ: Ես Ֆյոլլերին որպես մարդ չեմ ճանաչում, բայց որպես ֆուտբոլիստ հարգում եմ: Նա աշխարհի լավագույն խաղացողներից մեկն է: Ապագայում ոչ մի բարդություն չի լինի մեր մեջ:

- Ինչո՞ւ Հոլանդիայի հավաքականը աշխարհի առաջնությունում իր հնարավորություններից ցածր հանդես եկավ:

- Առաջինը, ես մտածում եմ, որ դա տրամաբանական հետեւանք էր այն բանի, որ սկսվեց 1988 թվականի Եվրոպայի մեր չեմպիոնության հենց հաջորդ օրվանից: Հավաքականի հոգեկան վիճակը կտրուկ փոխվեց՝ առանձին խաղացողներ գոռոզամիտ դարձան: Ես չեմ նշի անունները, բայց ամեն անգամ, երբ նրանք խաղադաշտ էին դուրս գալիս, իրենց աստվածների տեղ էին դնում: Հոլանդական մամուլն էլ արջի ծառայություն մատուցեց: Մարզչի հարցը ձգձգվեց: Մենք ուզում էինք աշխատել Յոհան Կրուիֆֆի հետ, սակայն Ռինուս Միխելսը խանգարեց:

- Եվ դուք փոխարենն ունեցաք Բենհակկերին:

- Այո, մի մարզչի, որը չուներ գործողությունների լայն շրջանակ եւ, որը չթողեց ինձ խաղալ իմ հիմնական դիրքում: Այդ այն դեպքում, երբ ես գերազանց մարզավիճակում էի եւ որոշել էի տալ լավագույնը, ինչին ունակ եմ: Աշխարհի առաջնությունն ինձ համար ուրախություն էր, երջանկություն, ճակատագիր: Սակայն մեր թիմը ամբողջովին մասնատված էր:

- Դու մտածում ես, որ Կրուիֆֆի հետ այլ կերպ կլինե՞ր:

- Անշուշտ: Նա մեզ կհամախմբեր, իր մեծ հեղինակությամբ հավատ կներշնչեր եւ աշխարհի գավաթը մերը կլիներ:

- Հոլանդիայի համար դա դառը պարտություն էր, իսկ քեզ համար՝ փորձություն: Դու որոշել ես հրաժարվե՞լ հավաքականից:

- Ես այլեւս չեմ հագնի նարնջագույն համազգեստ: Ինձ համար ազգային թիմը եղել է հպարտություն, երջանկություն: Երբ դու մտել ես այնտեղ, քեզ պետք է նվիրես առանց մնացորդի, այլապես դու դավաճան ես: Ես հավաքականի հետ հեքիաթային պահեր ապրեցի, սակայն աշխարհի առաջնությունում զգացի, որ այլեւս հաճույք չեմ ստանում: Ուրեմն հեռանալու ժամանակն է:

- Միշտ ասում են, որ Ռուուդ Գուլիտը քո ստվերն է եւ դուք աշխարհի ամենալավ ընկերներն եք:

- Դա բնական է, քանի որ մենք իրար հակադիր անհատականություններ ենք: Նա տաքարյուն է, ես՝ զսպված:

- Եվ վերջում՝ Եվրոպայի քո ընտրանին:

- Շատ բարի: Դարպասապահ՝ Զենգա, ազատ պաշտպան՝ Ֆրանկո Բարեզի, ձախ պաշտպան՝ Մալդինի, կենտրոնական պաշտպան՝ Ռուլֆեր, աջ պաշտպան՝ Ամորո, կիսապաշտպաններ՝ Բաջջո, Մաթեուս, Գուլիտ եւ Միշել, հարձակվողներ՝ Վան Բաստեն եւ Ֆյոլլեր, կամ Կլինսման:

Բաժինը վարում է Ս. ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

«Ոչ ոք ճգնաժամից ինքնուրույն դուրս չի գա»

զգուշացնում է Գորբաչովը բոլոր հանրապետություններին

Երեքշաբթի, հուլիսի 2-ին, Կրեմլում կայացավ ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովի խորհրդակցությունը բոլոր 15 հանրապետությունների կառավարությունների ղեկավարների եւ ներկայացուցիչների հետ, որը նվիրված էր առաջին կիսամյակի սոցիալ-տնտեսական զարգացման արդյունքներին եւ երկրորդ կիսամյակի հեռանկարներին:

Խորհրդակցությանը մասնակցում էին միութենական պայմանագիրը կնքելու պատրաստակամություն հայտնած 9 հանրապետությունների ղեկավարները, ընդ որում Միջին Ասիայի եւ Ղազախստանի հանրապետությունների կողմից ներկա էին թե նախագահները, թե վարչապետները: Միութենական պայմանագիրը ստորագրել հրաժարվող հանրապետություններից ներկա էին Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, Լատվիայի վարչապետ Իվարս Գոդմանիսը, Լիտվայի էկոնոմիկայի փոխնախարար Նովիցկասը, Էստոնիայի էկոնոմիկայի նախարար Լեյմանը, Մոլդովայի վարչապետ Վալերի Մուրավսկին, Վրաստանի վարչապետ Թենգիզ Սիգուան:

Խորհրդակցությանը զեկուցումով ելույթ ունեցավ Վալենտին Պավլովը, որը, մասնավորապես ասաց, թե վճարման բյուջեի դեֆիցիտը հասել է 4,2 միլիարդ փոխարկելի ռուբլու: Վարչապետի կարծիքով, այս բացը հնարավոր է ծածկել միայն նոր փոխառությունների հաշվին: Այսպիսով, երկրի արտաքին պարտքը տարվա վերջում կարող է հասնել 44 միլիարդ փոխարկելի ռուբլու, այլ ոչ թե 39 միլիարդի, ինչպես ենթադրվում էր առաջ: Պավլովի խոսքերով, նախկին պարտքերը մարելու համար երկիրը կախում ունի արտասահմանյան վարկեր ստանալուց:

Վարչապետը հայտարարեց նաեւ, որ մայիս-հունիսին հաջողվեց կանգնեցնել տնտեսության անկման ընթացքը, չնայած, որ կիսամյակի ընդհանուր պատկերը մնում է նույնը: Արտադրության ծավալն անցյալ տարվա համեմատ նվազել է 6 տոկոսով: Առանձին անհանգստություն է առաջացնում լայն գործածության ապրանքների եւ սննդամթերքի արտադրությունը: Կառավարությունը շատ է մտահոգված շինարարության զգալի անկումով:

Վ. Պավլովը նշեց, որ երկրի ներքին դեֆիցիտը առաջին կիսամյակի ընթացքում կազմեց 58 միլիարդ ռուբլի, եւ, եթե արտադրության անկումը շարունակվի, ապա դեֆիցիտը տարվա վերջում կարող է հասնել մինչեւ 250 միլիարդ ռուբլու:

Սպասվող հացահատիկի բերքը 180-190 միլիոն տոննա է: Այսպիսով, ստիպված կլինենք գնել 77 միլիոն տոննա հացահատիկ եւս, նշեց ԽՍՀՄ վարչապետը:

Խորհրդակցության փակմանը ելույթ ունեցավ Մ. Գորբաչովը: Նա հայտարարեց, թե ԽՍՀՄ-ում կան գործիչներ, որոնք հանդես են գալիս *«տնտեսական հեղափոխական վերափոխումներ անցկացնելու»* արմատական դիրքերից, սակայն նրանք պետք է պատրաստ լինեն իրենց վրա վերցնել պատասխանատվությունը՝ կայունացնելու ֆինանսական համակարգը եւ վճռական միջոցներ ձեռնարկելու գների, վարկի, դրամական եկամուտների աճի ու ընդհանրապես այն ամենի վրա, ինչ կապ ունի արտադրողականության բարձրացման հետ, խիստ վերահսկողություն սահմանելու: Հենց այդպիսի միջոցներ են անհրաժեշտ հիմա,- ասաց նախագահը: *«Այդ եզրակացությանն ենք հանգել ոչ միայն մենք, այլեւ արտասահմանում: Երբ ուշադիր ուսումնասիրեցինք այն, ինչ բերել է Յավլինսկին,- ասաց նախագահը,- ապա կտեսնենք, որ միջազգային կենտրոնները, որոնք նրա հետ միասին մշակում էին ծրագիրը, գտնում են, որ ռուբլու արժեքը կայունացնելու համար անհրաժեշտ է ԽՍՀՄ-ում կրճատել պաշտպանական ծախսերը, բարձրացնել վարկի տոկոսը 20-30 տոկոսով»:*

Սակայն, նախագահի կարծիքով, երբ հերթը հասնում է բոլոր այդ միջոցները կենսագործելու անհրաժեշտությանը, *«հասուն հեղափոխական վերափոխումների»* կողմնակիցները վախենում են իրենց վրա վերցնել պատասխանատվությունը:

Վճռական միջոցների փոխարեն, նշեց Մ. Գորբաչովը, զարգանում է ներքին ապրանքափոխանակությունը, ստեղծվում են տեղական մաքսեր, ավելացվում են աշխատավարձերն ու թոշակները, մտցվում են նվազեցված նոր վարկեր: *«Այդ ամենը լուրջ քաղաքականություն չէ: Տնտեսությունը մեզ թելադրում է հասարակ մի ճշմարտություն՝ մեզանից ոչ ոք ինքնուրույն ճգնաժամից դուրս չի գա»*,- համոզված է ԽՍՀՄ նախագահը:

Խոսելով «մեծ յոթնյակի» ղեկավարների հետ Լոնդոնում կայանալիք իր հանդիպման մասին, Մ. Գորբաչովը նախազգուշացրեց, թե *«ոչ-ոք մեզ հետ գործ չի բռնի, մինչեւ որ չձեւավորվի Միությունը, ոչ ոք մեզ հետ չի համագործակցի քայքայված ֆինանսների եւ տնտեսության պայմաններում»*:

Միխայիլ Գորբաչովը նշեց երկրի գլխավոր երեք խնդիրները. դա բերքահավաքն է, որի ժամանակ անհրաժեշտ է խուսափել անցյալի դասերից եւ անկորուստ հավաքել, օգտագործել ամբողջ բերքը. դա ձմռան նախապատրաստությունն է: *«Երբ տաք լինի եւ սնունդ լինի, մենք կարող ենք նորմալ ապրել եւ իրագործել զարգացման ծրագրերը»*,- նշեց նախագահը: Եւ, ի վերջո, անհրաժեշտ է կարգավորել ֆինանսական համակարգը: Դրա հետ մեկտեղ Մ. Գորբաչովը կոչ արեց համաձայնեցնել բոլոր ձեռնարկումներն այդ գործում: Առանց դրա ճգնաժամային ծրագիր, ասաց նա, հնարավոր չէ իրագործել:

Զբիգնեւ Բժեզինսկին ելույթ է ունենում Տալլինի կոնֆերանսում

Այսօր, հուլիսի 5-ին, «Երգի կամուրջներ» փառատոնի հովանավորությամբ, Տալլինի «Կամպուս տաղավարում» իր աշխատանքն սկսեց Արեւմուտքի եւ Արեւելքի տնտեսական կապերի վերաբերյալ էստոնա-ամերիկյան առեւտրական պալատի կազմակերպած կոնֆերանսը: Առաջինը «Անկախության բալթիական ուղին» ելույթով հանդես եկավ Էստոնիայի Գերագույն խորհրդի նախագահ Առնոլդ Ռյույտելը: Նա մասնավորապես նշեց, թե Էստոնիան ուզում է կատարել միջնորդի եւ ազգերին մերձեցնողի դեր: Այնուհետեւ ելույթ ունեցավ ԱՄՆ-ի նախագահի ազգային անվտանգության գծով նախկին օգնական Զ. Բժեզինսկին: Նա արեց եվրոպայի դրության լայն վերլուծություն.

- Կոմունիզմը,- ասաց նա,- ոչ միայն գաղափարախոսություն է, այլ նաեւ ազգայնական վարդապետություն, որն օգտագործում է ազգերի միջեւ գոյություն ունեցող ատելության գործոնը:

Նա կարծիք հայտնեց, թե եվրոպայի ապագան լավատեսական է եւ խոստումնալից:

- Շատերը կարող է չկիսեն իմ այս լավատեսությունը, ելնելով ազգամիջյան բախումներից, օրինակ՝ հայ-ադրբեջանական, հարավսլավական: Սակայն, լավատեսություն ներշնչում են երկու ծավալվող գործոններ. առաջինը՝ միջազգային համագործակցության կողմից այդ բախումների քննադատությունը, ընդհուպ մինչեւ սանկցիայի ընդունումը: երկրորդ՝ միջազգային համագործակցության միջնորդությունը, այդ կոնֆլիկտների կարգավորման հարցում:

Այնուհետեւ ելույթ ունեցավ եվրոպական համագործակցության կաբինետի պարագլուխ Սանֆրեդ Բրունները, որն ասաց, թե հանրապետությունները պետք է անեն ամեն ինչ, որպեսզի բացվեն աշխարհին, եւ արտասահմանյան ներդրումներ ներգրավեն:

Կոնֆերանսը շարունակում է իր աշխատանքները: ելույթով հանդես կգան Ալ. Չիչերոնը, Մ. Բրունշտեյնը եւ այլք:

Գայանե ԱՅՎԱԶՅԱՆ
Տալլին, 5 հուլիս 1991

Թուրքիայի եւ Հունաստանի փոխհարաբերությունները վերջերս նկատելիորեն բարելավվում են

Ինչպես նշում է «Հյուրիյեթ»-ը, դրա լավագույն ապացույցը երկու հարեւան երկրների ղեկավարության միջեւ համախակի դարձած ուղերձների փոխանակումն է: Լարվածության թուլացումը իր բարերար ազդեցությունն է գործել նաեւ մամուլի վրա: Հունական մամուլը հանդես է եկել «Էգեյան ծովի ջրերում նավթի հայտնաբերման համատեղ աշխատանքներ կատարելու» առաջարկով, որին անմիջապես արձագանքելով, իր դրական վերաբերմունքն է արտահայտել թուրքական կողմը: Ըստ «Հյուրիյեթ»-ի, կողմերի փոխհարաբերությունների բարելավման համար գլխավոր դրդապատճառը Կոնստանտին Միցոտակիսի ուղերձն էր թուրքական կառավարությանը, ուր Հունաստանի վարչապետը հայտնել է Թուրքիայի հետ առանց նախապայմանի երկխոսություն սկսելու պատրաստակամության մասին: Խոսքը տվյալ դեպքում Կիպրոսի հարցի մասին է, որը Հունաստանի համար մշտապես բանակցությունների նախապայման է հանդիսացել:

Միցոտակիսի պատրաստակամությունն Անկարայում ընդունվել է գոհունակությամբ, նույնիսկ որոշ շրջաններում այն դիտվել է որպես շրջադարձ Աթենքի թուրքական քաղաքականության մեջ: Սակայն քաղաքական մեկնաբանները Հունաստանի եւ Թուրքիայի փոխհարաբերություններում նկատելի դարձած բարելավումն անմիջականորեն կապում են Ջորջ Բուշի արտերկրյա շրջագայության հետ, որի ընթացքում ԱՄՆ-ի նախագահը կայցելի Աթենք ու Անկարա:

Միաժամանակ նշենք, որ Կոնստանտին Միցոտակիսը շնորհավորել է Մեսութ Յըլմազին վարչապետի պաշտոնում: Թուրքիայի նոր վարչապետն իր հերթին Անկարա է հրավիրել Միցոտակիսին եւ կոչ արել նրան, շեշտելով երկկողմանի բանակցությունների անհրաժեշտությունը Հունաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ առկա բոլոր քաղաքական խնդիրների լուծման գործում: Հ Չ

Լիտվա. անհրաժեշտ է խուսափել չմտածված քայլերից

Վիլնյուս, 3 հուլիսի: Նախապատրաստվել եւ Մոսկվա է ուղարկվել Լիտվայի Հանրապետության եւ ԽՍՀՄ-ի միջեւ 1991-1992 թթ. առեւտրատնտեսական համագործակցության երկկողմանի պայմանագրի նախագիծը: Այդ կապակցությամբ ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովի, վարչապետ Վալենտին Պավլովի եւ փոխվարչապետ Վիտալի Դոգուժիեւի հասցեով Լիտվայի վարչապետ Գեդիմինաս Վագնորյուսը հեռագիր է հղել, որում մասնավորապես նշվում է.

«Դրամական փոխառության խախտված համակարգը, խորացվող տնտեսական ճգնաժամը ցույց են տալիս, որ տնտեսական իրավիճակը ինչպես ԽՍՀՄ-ում, այնպես էլ Լիտվայի հանրապետությունում գտնվում է սոցիալական աղետի եզրին: Քաղաքական իրավիճակի անկայունությունը բարդացնում է խնդիրը: Մտահոգություն են առաջացնում այն դեպքերը, երբ գերադասվում են առանձին քաղաքական շրջանակների նեղ շահերը բարդ տնտեսական վերափոխումների խոչընդոտները հաղթահարելու փորձի ժամանակ»:

Հեռագրում հույս է հայտնվում, թե ԽՍՀՄ եւ Լիտվայի կառավարությունները կհասնեն փոխադարձ ըմբռնման, եւ թե երկու կողմերի համար անհետաձգելի կենսական կարեւորություն ունեցող խնդիրների լուծման, ինչպես նաեւ փոխհարաբերությունների կարեւորության համար առաջնությունը կտրվի սոցիալ-տնտեսական խնդիրներին եւ համագործակցության հեռանկարներին: Լիտվայի ղեկավարն առաջարկում է 1992 թվականին խուսափել երկկողմանի չմտածված որոշումներից, որոնք բարդացնում են մյուս կողմի իրավիճակը: ■

Երիկամի պատվաստման վիրահատությունը հաջող ավարտվեց

Հայաստանի մանկական ուրոլոգիայի եւ նեֆրոլոգիայի կենտրոնում հաջող ավարտվեց դոնորի երիկամի պատվաստման վիրահատությունը: Հիվանդը՝ 14-ամյա Վոլոդյա Ցիպերովը, մասնագետների խոսքերով, իրեն գերազանց է զգում:

Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ին, նմանատիպ վիրահատությունները համապատասխանում են համաշխարհային մակարդակին եւ հիմա կատարվում են Հայաստանի արդեն երկու կենտրոններում. մեկ տարի առաջ ստեղծված մանկական ուրոլոգիայի եւ նեֆրոլոգիայի կենտրոնում, ինչպես նաեւ ՀՍՍՀ բժշկական գիտությունների ակադեմիայի վիրաբուժության համամիութենական գիտական կենտրոնի Երեւանի մասնաճյուղում: ■

Գամսախուրդիան գտնում է, որ Վրաստանը ձեռք կբերի անկախություն 2-3 տարուց հետո

Վրաստանի նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիան դատապարտեց ԽՍՀՄ Նախարարների կաբինետի 1991 թ. հունիսի 30-ի կարգադրությունը Վրաստանում տեղակայված ԽՍՀՄ բանակի ՆԳՆ-ի եւ ՊԱԿ-ի ստորաբաժանումներին սննդամթերքով եւ ար-

դյունաբերական ապրանքներով մատակարարումը կազմակերպելու վերաբերյալ *(խոսքը գնում է հանրապետության տարածքում գտնվող պահեստներից ապրանքներ բաց թողնելու մասին - «ԻՖ»)*: Ելույթ ունենալով հուլիսի 3-ին Մոսկվայում կայացած մամլո ասուլիսում, նա այդ քայլը գնահատեց իբրեւ *«տնտեսական պատերազմի հայտարարում»* Վրաստանին:

Պատասխանելով Արեւմուտքի կողմից ԽՍՀՄ տնտեսական օգնություն ցուցաբերելու մասին հարցին, Զ. Գամսախուրդիան ասաց, թե իր կարծիքով, այդպիսի օգնությունը պետք է ցուցաբերվի ԽՍՀՄ-ում «իրական վերափոխումներ» կատարելուց հետո միայն: Վրաստանի նախագահի կարծիքով, դա մասնավորապես նշանակում է *«հանրապետություններին իսկական անկախություն»* տալ:

Զ. Գամսախուրդիան նշեց, թե աջակցում է Բորիս Ելցինին եւ Ռուսաստանի դեմոկրատական շարժմանը: Նա արտահայտվեց Վրաստանի եւ մյուս հանրապետությունների միջեւ հարաբերությունները զարգացնելու օգտին:

Զ. Գամսախուրդիան պաշտպանեց Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւի գաղափարը՝ 15 հանրապետությունների խորհրդակցություն անցկացնել առանց կենտրոնի մասնակցության: Նա նշեց, թե Վրաստանը կմասնակցի այդ խորհրդակցությանը:

Վրաստանի նախագահը հաղորդեց նաեւ, թե հրավեր էր ստացել մասնակցելու տնտեսական խնդիրներին նվիրված Մոսկովյան խորհրդակցությանը, որը կայացավ հուլիսի 2-ին Գորբաչովի նախագահությամբ, սակայն ինքը մերժեց դա: *«Ես չեմ այցելի Կրեմլը, մինչեւ Վրաստանը լիովին անկախ չլինի»*,- ասաց նա:

Ըստ Վրաստանի նախագահի, կենտրոնի մեղքն է, որ Մոսկվայի հետ բանակցությունները չեն սկսվել:

Զվիադ Գամսախուրդիան կարծիք հայտնեց, թե Վրաստանը իրական անկախություն ձեռք կբերի 2-3 տարուց հետո:

Պատասխանելով «Հանուն դեմոկրատական վերափոխումների շարժում» ստեղծելու գաղափարի հանդեպ իր վերաբերմունքի մասին հարցին, նա ասաց, թե գերադասում է խուսափել գնահատականներից, քանի որ չգիտի *«նրանց դիրքորոշումը ԽՄԿԿ-ի եւ հանրապետությունների անկախության աջակցելու նկատմամբ»*:

Զվիադ Գամսախուրդիան հայտարարեց, թե Վրաստանը թույլ չի տա Աբխազիային անջատվել Վրաստանից: Նա Աբխազիայի որոշ ուժերի կողմից Միութենական պայմանագիրը ստորագրելու փորձերը գնահատեց իբրեւ ոտնձգություն Վրաստանի տարածքային ամբողջականությանը: ■

Ինգուշները Գամսախուրդիային ընտրեցին հանրապետության պատվավոր քաղաքացի

Ինգուշեթիայի բոլոր կարգերի պատգամավորների համագումարը Զվիադ Գամսախուրդիային ընտրեց Ինգուշեթիայի հանրապետության պատվավոր քաղաքացի: Այդ մասին Վրաստանի խորհրդարանին հաղորդեց Ինգուշեթիայի բոլոր կարգերի ժողովրդական պատգամավորների գործկոմի նախագահ Իսսա Կոծոեւը:

Հեռագրում ասվում է, որ այսօր Վրաստանի հանրապետությունը չի կարող անտարբեր լինել ինգուշ ժողովրդի նկատմամբ: ■

Պենզայում գտնված է Գվարների ջութակը եւ Դրեզդենյան մի նկար

Ինչպես հայտնեց «ԻՖ» գործակալությունը, ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի հասարակական կապերի կենտրոնում, հունիսի 11-ին, պետանվտանգության կոմիտեի կազմակերպված հանցագործությունների դեմ պայքարող վարչությունը Պենզայի մարզի ՊԱԿ-ի վարչության հետ միասին, Պենզայի լուսանկարչատան ղեկավար 45-ամյա Յուդինից առգրավել է թանկարժեք իրեր:

Դրանց մեջ էր նաեւ Գվարների ջութակը, Դրեզդենի պատկերասրահի «Գիրք կարդացող աղջիկը» նկարը, որը համարվում էր կորած դեռեւս երկրորդ համաշխարհային պատերազմից, 8 սրբապատկերներ, 97 հնագույն գրքեր: Առգրավված են նաեւ ավտոմեքենայի մասեր 50 հազար ռուբլի ընդհանուր գումարով: ■

Լուրերը՝ Interfax-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Պատվեր՝ 69149
●Macintosh համակարգչային շարվածքը՝ Ռ.Ա.Կ. մամլո եւ տեղեկատվության կենտրոնի

digitised by A.R.A.@